

GYMNASII REGII POSNANIENSIS

EXAMINA ANNUA

DIEBUS IV. V. VI. OCTOBRIS

PUBLICE INSTITUENDA

INDICUNT

M. Stoc et H. Wendt,

DIRECTORES.

ANNALIBUS SCHOLAE PRAEMITTITUR

LECTIONUM SOPHOCLEARUM SPECIMEN

PROPOSITUM

AB

IO. FRID. MARTINO,

GYMNASII PROFESSORE.

FORMIS W. DECKERI ET SOCIETATIS.

1832.

A

BIBLIOTEKA UNIW. W POZNANIU

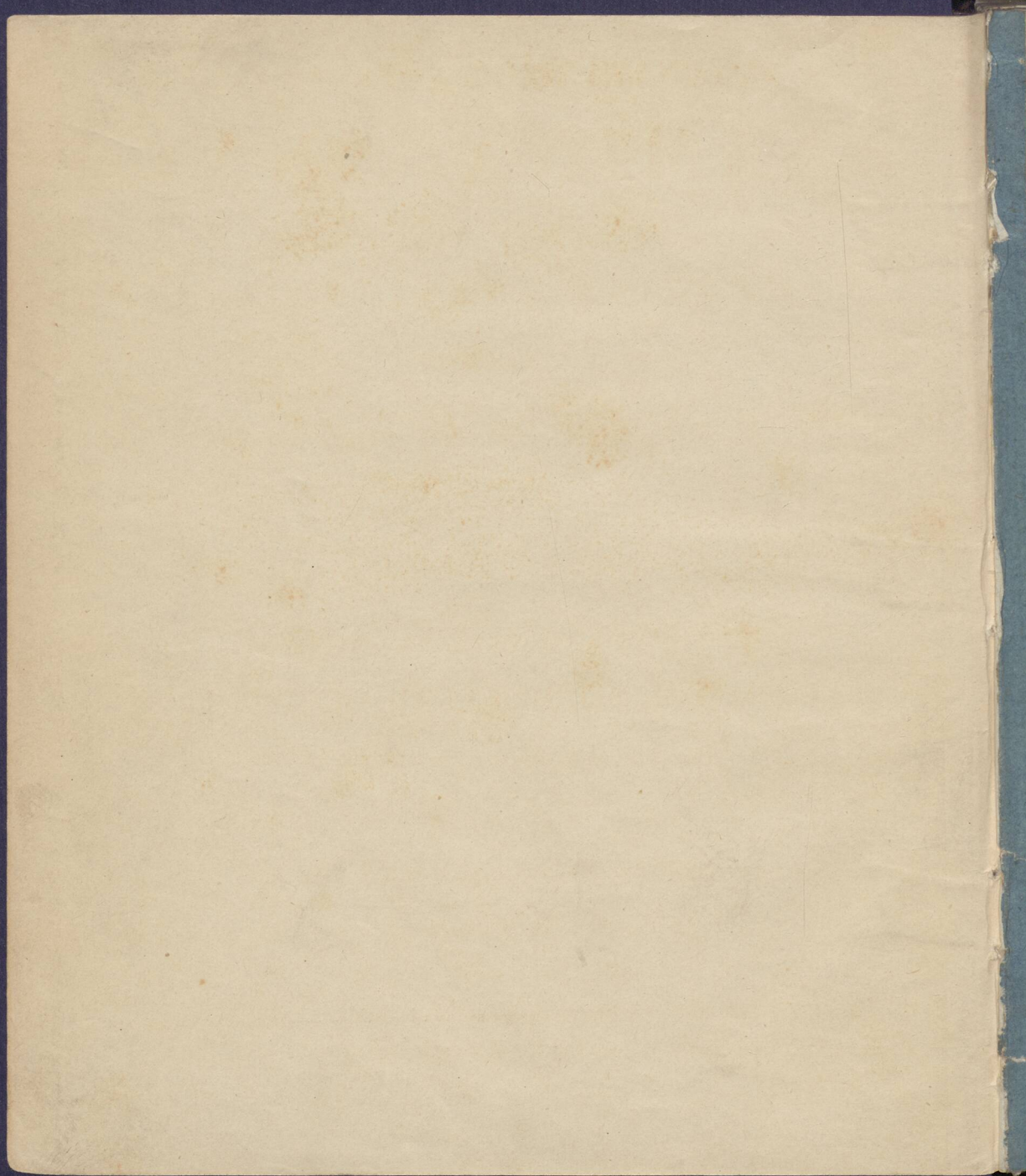
268360

№ 325

00
2

III 8 14

GYMNASII REGII POSNANIENSIS *Spd*
EXAMINA ANNUA

DIEBUS IV. V. VI. OCTOBRIS
PUBLICE INSTITUENDA

INDICUNT

M. Stoc et H. Wendt,

DIRECTORES.

ANNALIBUS SCHOLAE PRAEMITTITUR
LECTIONUM SOPHOCLEARUM SPECIMEN
PROPOSITUM

AB

IO. FRID. MARTINO,

GYMNASII PROFESSORE.

FORMIS W. DECKERI ET SOCIETATIS.
1832.

A

ak 851

2.68560 I

III 214

1952. Ja 1579

IO. FRID. MARTINI
LECTIONUM SOPHOCLEARUM
SPECIMEN.

Constitueram hac scholastici programmatiss scribendi occasione oblata accuratius inquirere, quo tempore Sophocles Trachinias in scenam misisset. Nam cum anno 1820. mihi primum illam fabulam attentius legenti mota esset suspicio, eam ceteris quae supersunt poëtae tragoediis longo temporis spatio antecedere ac fortasse ab adolescente admodum scriptam esse; hanc coniecturam, non improbatam Aug. Seidlero, praeceptori carissimo, seminarii philologici Halensis tum moderatori, repetita deinde lectio ita novis omnis generis argumentis confirmabat, ut vix ullus dubitationi locus relinqui videretur. Itaque summa cum voluptate aliquot annis post, iam rerum mearum sede a. 1825. Posnaniae collocata, ex brevi annotatione, quam Ed. Wunderus Trachiniis a. 1824. a se editis subicit, huius viri acutissimi iudicium cognovi prorsus cum meo consentire iisdemque niti argumentis. Cuius librum cum primum vidi, strenue exercebar Lexici Sophoclei condendi labore, quem ut susciperem Buttmannus litteris a. 1822. ad me datis hortatus fuerat. Quam rem agens cum ad Trachinias accessissem, ipsa illa opera nova sententiae meae fulciendae et firmandae suppeditavit argumenta. Colligendae autem lexici Sophoclei materiae impendi alteram partem a. 1825. et totum insequentem, ac deinde etiam disponendae

et pertexendae eius initium feci. Interim cum ego consilium meum cum perpaucis tantum amicorum communicassem; ecce, praeter opinionem Schwetschkius, bibliopola Halensis, vir honestissimus, per litteras mihi se redemptorem offert atque subsidia litteraria, si forte quae optarem, se suppeditaturum liberaliter pollicetur; ac ne tum quidem deterretur, cum ego me quinque minimum sexve annos operi meo conficiendo destinasse significavissem. Videbatur igitur conatui meo fortuna supra spem favere, et Buttmanus, Seidlerus, Schaeferus, alii, quorum iudicium plurimi facio, vehementer me incitabant. Verum enimvero, praeter quandam penitus mihi insidentem scribendi fugam ac timorem (fatendum est enim), cum publicum docendi munus et privatae institutionis aucta familia et indies crescentibus omnium fere rerum pretiis suscipiendae necessitas insequenti tempore parum mihi reliquit otii; tum vero infirma saepe valetudo, casus domestici, aliae causae gravissimae quas exponere ab hoc loco alienum est, valde eam quae ad opus et diuturnum et molestum taedūque saepe plenissimum feliciter perficiendum necessario requiritur, animi alacritatem et hilaritatem represserunt. Sic factum est, ut infectum opus et per aliquot iam annos ne tactum quidem adhuc in scrinio inclusum lateat et quiescat. Nec videtur iam emittendum esse, cum nunc ipsum Ellendius eadem re suscepta suum Lexicon Sophocleum iam prelo tradiderit, ut mea opera nunc non amplius desideretur. Ceterum eadem quas attuli causae magna ex parte impedimento fuerunt, quominus iam scriptiunculam de Trachiniis perficerem; nec nisi omnibus argumentis diligentissime perpensis, ne forte nimium demonstrando, ut fit, nihil demonstrarem, eam in publicum emittere volui. Itaque nunc nonnisi locos quosdam Sophocleos breviter vel emendandos, vel defendendos et illustrandos suscepi. Quae cum non tironibus scriberem, sed viris maxime eodem docendi munere fungentibus, nec prorsus imparatis a melioribus poetae exemplaribus; omissa, nisi quantum res ipsa posceret, fere omni scripturae varietate

et diversarum coniecturarum atque explicationum recensione in eo plerumque acquievi, ut meam sententiam exponerem; neque vero nube locorum undique congestorum, quippe quorum aditum et copiam et ipsi haberent viri docti, lecturos obruere volui, ne in vitium illud, quod saepe philologorum nationi obiicitur, incurrerem. His iam expositis nihil restat, nisi ut Neuvianum exemplar mihi haec scribenti ad manus non fuisse moneam, et ut hanc meam qualemcumque opellam idoneis iudicibus non prorsus improbari exoptem.

SOPHOCLIS AIAC. v. 172 — 181. Brunck.

- Ἡ γὰρ σε Ταυροπόλα Διὸς Ἄρτεμις
 (ὦ μεγάλα φάτις, ὦ
 μᾶτερ αἰσχύννας ἐμᾶς),
 175. ὄρμασε πανδάμους ἐπὶ βοῦς ἀγελαιᾶς,
 ἢ πού τινος νίκας ἀκάρπτου χάριν, —
 ἢ γὰρ κλυτῶν ἐνάρων
 ψευσδεῖς; — ἀδώροις εἴτ' ἐλαφρηβολίαις;
 ἢ χαλκοδώραξ ἢ τιν' Ἐνυάλιος
 180. μομφὰν ἔχων ξυνοῦ δορός ἐννυχίοις
 μαχαναῖς ἐτίσατο λῶβαν;

Sic mihi hic locus, quam plurimis et diversissimis modis ab interpretibus coniectando et explicando vexatus, legendus et interpungendus videtur, nulla fere facta librorum scripturae mutatione, nisi quod v. 177. pro ἢ γὰρ dedi ἢ γὰρ, v. 178. ex Musgravii emendatione ψευσδεῖς ἀδώροις, cum vulgo legeretur ψευσδεῖσα δώροις, ut δώροις praecedentibus iungeretur, et v. 179. cum Hermanno ad Eurip. Hec. p. 153. ed. prior. et Guil. Dindorfio ἢ pro altero ἢ. Praeterea totam stropham cum eodem Dindorfio interrogative

accepi, cum vulgo post v. 178. comma, quod perspicuitatis causa in interrogandi signum mutavi, et in fine v. 181. punctum ponatur, in eo tantum diversam a Dindorfiana ratione viam ingressus, quod cum ille, ut vulgo legitur, v. 177. ἢ ῥα reliquerit et post ψευσθεῖσ' v. 178. commate interpunxerit, ego haec quoque, ἢ ῥα scribens, interrogative intelligi volui. Iam ut rationem meam exponam, chorus de auctore et causa insaniae Aiaci immissae coniecturam facit interrogando, eamque duplicem: *utrum Diana id fecit* (v. 172—178.), *an Mars* (v. 179—181.)? Itaque ἢ v. 179. est *an*, et alterum interrogationis membrum incipit. Prior vero pars ipsa quoque est bipartita. Nam cum ex diversis causis Dianae ira repeti posset, his duabus chorus immoratur, Aiace[m] fortasse aut victoriae alicuius bellicae (v. 176.: ἢ ποῦτινος νίκας ἀκάρπτου χάριν), aut venationis (v. 178. ἀδώροις εἴτ' ἐλαφηβολίαις) Dianae auxiliatrici gratiam non retulisse. Quod in his ἢ—εἴτε particulae sibi respondent, insolentius sane illud (nam εἴτε—ἢ quidem saepissime legitur), offensionem tamen habet nullam, tuitusque est eam formam Lobeckius coll. Eurip. Alc. v. 114.: στείλας ἢ Λυκίας εἴτ' ἐπὶ τὰς ἀνύδρους Ἀμμωνίδας ἔδρας. Priori vero horum membrorum iterum coniectura est subiecta pariter interrogative expressa v. 177.: ἢ ῥα κλυτῶν ἐνάρων ψευσθεῖσα; Quam eandem sententiam affirmative sic poterat proferre: ἴσως κλ. ἐν. ψ.. Diversis autem modis Aiaci gratiam deae referre licebat, ut sacra faciendo, ludos sollemnes instituendo, spolia suspendendo, etc. Quorum rerum cum spoliorum donatio, quia id monumentum honoris deae habitū futurum erat perpetuum, imprimis accepta ei putari posset, spolia non donata potissimum commemorantur. — In altera deinde totius enuntiatī parte primaria, qua de Marte auctore fit coniectura, quamvis insolite ἢ interrogativum post ἢ particulam illatum videri possit, hoc tamen per se ipsum non potest offendere, imprimis vocabulo (χαλκοδώραξ) interposito. Ἡ vero perinde atque ἄρα non raro mediae interrogationi inseritur. De ἄρα cfr. Oed.

Col. vv. 26. 150.; de ἧ Eur. Hec. 1013.: ποῦ δῆτα; πέπλων ἐντός ἧ κρύψασ' ἔχεις; Plat. Rep. III. p. 396. B.: τί δέ; ἵππους χρεμετίζοντας καὶ ταύρους μυκωμένους καὶ ποταμούς φοφοῦντας καὶ θάλατταν κτυποῦσαν καὶ βροντάς καὶ πάντα αὖ τὰ τοιαῦτα ἧ μιμήσονται; Praemittuntur vero illae particulae notioni primariae, nisi quando aut enclitica, ut hoc Aiacis loco, aut levior particula, ut Oed. Col. 150. interseritur. — Musgravii denique emendationem v. 178. et facillimam et ingeniosissimam cum aliis quibusdam viris doctissimis et veram esse existimo et paene necessariam propter membrorum concinnitatem: τινὸς νίκας ἀκάρπτου χάριν et ἀδώροις ἐλαφρηβολίαις, quorum alterum dempto adiectivo nimis nude poneretur. Atque eodem modo legisse videtur scholiasta, sic explicans: ἄρα οὖν, φησί, χαριζομένη σοι τὸ νικᾶν καρπὸν καὶ ἀπαρχὰς οὐκ ἐδέξατο τῆς νίκης, ἧ ἀπὸ κυνηγεσίῳν δῶρα οὐ λαβοῦσα; quae meam explicandi rationem eo quoque confirmant, quod prior totius interrogationis pars, prorsus ut ego volo, bipartita accipitur, non, ut vulgo fit, tripartita. Quae autem paulo post illa scholiastae verba in cod. Laur. leguntur: εἴτ' ἐλαφρηβολίαις] ἀπὸ κοινοῦ τὸ ψευσδεῖσα, manifesto ad diversum auctorem sunt referenda. Qua vero ratione viri doctissimi tuentur vulgatum: ἧ ῥα κλυτῶν ἐνάρων ψευσδεῖσα δώροις, εἴτ' ἐλαφρηβολίαις, eam certe duram esse, nemo, opinor, facile infitias ibit.

AIAC. v. 194. sq. Hermanno in verbis:

ἀλλ' ἄνα ἐξ ἐδράνων, ὅπου μακραίωνι
στηρίζειε ποτέ τᾷδ' ἀγωνίῳ σχολᾷ,

iungenti ὅπου ποτέ reddentique *ubicunque tandem* equidem nequeo assentiri. Nam cum chorus Aiacem in tentorio sedere sciat, non potest generalis esse sententia. Nec vero magis probo Brunckianam interpretationem: *ubi nimis longa haeres defixus hac anxia mora*; ubi praeter perperam intellectum ἀγωνίῳ σχολᾷ, quod recte explicuit Hermannus, ποτέ omnino est

neglectum. Equidem ποτέ reddiderim *aliquando, tandem, noch endlich*, ut στηρίζει cum vi quadam pro futuro positum sit. Nolim enim στηρίζει reponere, quamvis facili mutatione.

AIAC. v. 198.:

ἐν εὐάνεμοις βάσσαις.

In adiectivo εὐάνεμος hoc loco errari solet dupliciter. Primum enim, cum *a* longum sit, corripiendum putant, quem errorem Passovius in Lex. Gr. s. v. nunc correxit. Attici pariter atque Iones εὐήνεμος dicebant, Dorienses, et in lyricis carminibus etiam tragici, εὐάνεμος producta *a* vocali. De huius similibusque vocum formandarum lege cfr. Lobeck. ad Phryn. p. 702. sqq. et de hoc ipso nomine p. 710. Εὐήνεμος legitur in trimetris Eurip. Androm. 749., Danaes fr. X. (III. Dind.) v. 2.; in soluta oratione Lucian. Abdic. c. 27., εὐάνεμος dorica forma, praeter eum locum de quo hic agitur, Sophocl. Laocoon. fr. 2. ap. Schol. Aristoph. Ran. 678., Theocr. Id. XXVIII., 5., Pausan. Lacon. (lib. III.) c. 13, 7. Seriores tamen poetae εὐάνεμος correpto *a* ponebant, cuius exemplum Passovius attulit Crinagorae Epigr. 23., (Anthol. Pal. IX. 555.), 6., et sic haud dubie accipiendum est εὐανέμω illud quo in Etym. M. p. 388, 27. explicatur Hesiodeum εὐαεῖ Opp. v. 597. — Sed hoc ut levius iam mittamus. Gravius vero erratum mihi videtur, quod Brunckius εὐάνεμος hic reddit *ventosus*, vertens: *ventosis in saltibus*, Passovius in Lex. Gr. s. v. *stürmisch*, quae vis neque in hunc ex Aiace locum cadit, neque in ullum eorum qui mihi innotuerunt. Eurip. Dan. fr. 10.:

Γύναι, φίλον μὲν φέγγος ἡλίου τόδε,
καλὸν δὲ πόντου χεῦμ' ἰδεῖν εὐήνεμον,
γῆ τ' ἠριωνὸν δάλλουσα πλούσιόν δ' ὕδωρ etc.

apparet mare non tempestatibus excitatum intelligi posse, sed leni vento mo-

tum ut crispetur superficies. Similiter sumendum videtur Soph. Laoc. fr. 2.: Πόσειδον, ὃς Αἰγαίου πρῶνας ἢ γλανκᾶς μέδεις εὐάνεμον λιμένας. Apud Lucianum Abdic. c. 27.: ἐν τῇ πεδιωῇ καὶ βαθεῖα καὶ ποτιζομένη καὶ εὐγλίω καὶ εὐηνέμω καὶ ἐξειργασμένη (χώρα) ἀναφύσεται εὐδαλῆς, οἶμαι, καὶ εὐτροφος καὶ πολύχους καρπός, intelligitur ager vento satis expositus, *lustig*, cuius modi area Hesiodo Opp. 597. vocatur εὐαῆς:

δμωσὶ δ' ἐποτρύνειν Δημήτερος ἱερὸν ἀκτῆν
δινέμεν, εὐτ' ἂν πρῶτα φανῆ σθένος Ὁρίωνος,
χώρῳ ἐν εὐαεῖ καὶ εὐτροχάλῳ ἐν ἄλωϊ.

Eodem modo Crinagoras parvam quandam insulam prope Corcyram positam, cuius nomen in v. 1. corruptum latet, laudat ut

— τίκτουσαν ἐπ' αὐλακι πῖαο ἀρούρης,
— καὶ παντός κάρπιμον ἀκροδρύου,
καὶ πολλοῖς εὐαγρον ἐπ' ἰχθύσι, καὶ ὑπὸ μαίρῃ
εὐάνεμον, λιμένων τ' ἥπιον ἀτρεμίη.

Apud Theocritum Id. XXVIII., 5.:

τᾷδε γὰρ πλόον εὐάνεμον αἰτεῦμεθα παρ Διός,
navigatio dicitur secundis ventis prospera. Apud Euripidem denique Androm. 749.:

— — — χείματος γὰρ ἀγρίου
τυχοῦσα λιμένας ἤλδες εἰς εὐηνέμους,

intelligendi sunt portus ventorum impetui non obnoxii, tuti a tempestatibus. (Cfr. εὐφημος.) Referenda ad hunc Euripidis locum videtur Photii, Hesychii, Etymologi, Suidae glossa: εὐηνέμους· εὐδιεινούς, καλούς, ἀχειμάστους. Eodemque modo εὐανέμους βάσσας apud Sophoclem esse explicandas docet ipsa sententiae ratio. Βάσσαι enim cum sint τόποι κοῖλοι καὶ γαπώδεις montibus et silvis cincti, tutae sunt plerumque a vento et tranquillae. Atque hoc ipsum hic requiritur, ubi causa affertur, cur inimicorum

Αἰακὶς ὄβρις ἀτάρβητος ὀρμαῖται. In tuto enim sunt et securi ἐν εὐανέμοις βάσσαις, quemadmodum ferae, a quibus desumpta videtur similitudo, talibus locis latere amant. Similiter supra v. 167. sqq. inimici Aiacis cum avium grege comparantur. — Longior fui in re parva illa quidem, at digna tamen, quae plane conficeretur. Hoc unum addam, βῆσσα vel βᾶσσα mihi non a verbo βαίνειν, ut sit τόπος βάσιμος, sed a βᾶδος vel βαδύς derivandum videri, cui opinioni ipsa neminis significatio favet. Comparetur comparativi forma βᾶσσω; ad quam rationem proxime accedunt ῆσσα, ῆσσω.

AIAC. v. 210.:

παῖ τοῦ Φρυγίου Τελεύταντος.

Variis labanti versui medendi modis a Bentleio, Porsono, Hermanno tentatis liceat mihi quoque harolationem addere, ut, si forte, et poetae et metro succurram. Cum enim ubique fere personarum quae nondum in scena fuerunt nomina aut cum ingressurae sunt indicari soleant, a choro potissimum, aut cum intrarunt, nisi ipsae, ut saepe fit in prologis, nomen suum appellant, ab interlocutoribus in prima allocutione vocari, Tecmessae nomen primum v. 331. profertur. Quare nisi forte patris nomine et v. 215. verbis ἐπεὶ σε λέχος δουριάλωτον στέρξας ἀνέχει Δούριος Αἴας satis mulierem significari censeas, nuper suspicatus sum a poeta fortasse scriptum fuisse:

Φρυγίου Τέκμησσα Τελεύταντος,

addito autem ab aliquo vel librario vel grammatico explicandi causa παῖ vocativo ac deinde in textum recepto expulsum esse nomen mulieris, utque metrum aliquo modo restitueretur, Φρυγίου nomini praemissum τοῦ articulum.

AIAC. v. 243. seq.

κακὰ δεινάζων ῥήμαδ', ἃ δαίμων

κούδεις ἀνδρῶν ἐδίδαξεν.

Hermannus: „*Male Musgravius de malo genio cogitavit. Immo omissum est prius οὐ, ἂ οὐδείς δαίμων, κούδεις ἀνδρῶν ἐδίδαξεν. Est autem hoc usitatissimum, deos atque homines coniungi, quum omnino omnes, maximeque quum negatione addita nullum significare volunt, etiam si vel de diis, vel de hominibus cogitari nequeat. Ut infra v. 397. Itaque hoc dicit: quae nemo quisquam docuit.*“ Haec ratio etsi grammaticis legibus non repugnat, re tamen refelli mihi videtur, Nam si nec deorum neque hominum quisquam Aiacem ista docuit, quis tandem id fecit, nisi Ajax ipse ea excogitavit? id quod poeta vix credi potest indicare voluisse. Immo unice vera mihi videtur vulgaris interpretatio, quam Musgravius bene illustravit. Similis prorsus huic locus est Oed. Reg. v. 1258 sq.:

Ἄυσσῶντι δ' αὐτῷ δαιμόνων δείκνυσί τις
οὐδείς γάρ ἀνδρῶν, οἷ παρῆμεν ἐγγύθεν.

Oppositionis vero formâ etiam propius accedit Aesch. Ag. 661 — 663. Dind.:

ἡμᾶς γε μέν δὴ ναῦν τ' ἀκήρατον σκάφος
ἦτοι τις ἐξέκλεψεν ἢ ἔρηρήσατο
θεός τις, οὐκ ἀνδρωπος, οἶακος διγών.

ALAC. v. 475. 76.:

τί γάρ παρ' ἡμαρ ἡμέρα τέρπειν ἔχει
προςθεῖσα, κἀναθεῖσα τοῦ γε κατθανεῖν;

Longam eamque inutilem operam suscipiat, qui omnes omnium difficillimi huius loci explicationes refellere velit. Quibus omissis Hermannii tantum rationem memorabo vertentis: „*Quid potest dies cum die alternans oblectationis afferre, quum nihil nisi de moriendi necessitate aut addat aliquid, aut differat?*“ Haec primum eo laborant, quod cum *προςθεῖσα κἀναθεῖσα* copulative dicta sint, ea tamen ita reddita sunt, ut si disiunctive

scriptum esset ἢ πρὸςθεΐσα ἢ ἀναθεΐσα, quae dicendi genera quantum inter se differant apparet. Deinde Hermannus genitivum τοῦ καρδανεῖν utrique participio iunctum partitive accepisse videtur, quem infinitivi genitivo positi usum vellem exemplis confirmasset. Mihi quidem quae ratio ante hos duodecim annos ingredienda visa est, eadem hodie quoque probatur, ut ad πρὸςθεΐσα ex verbis v. 473. αἰσχρὸν γὰρ ἄνδρα τοῦ μακροῦ χρόνου χρῆζειν βίου, repetatur τῷ βίῳ, πρὸςθεΐσα autem absolute accipiatur, ut, si velis, τί sup-
 plere possis. Cfr. Plat. Theaet. p. 155. A.: ὃ μήτε προστιδοῖτο μήτε ἀφαιροῖτο; ubi cfr. Heindorfius p. 325. Add. Euthyphr. p. 3. D. Astius ad Plat. de Rep. (I. p. 335. A.) p. 346. Eodem prorsus modo nostrates utuntur verbis *zulegen* et *zusetzen*. Pariter ἀναθεΐσα absolute dictum videri potest: *removens a moriendo, a moriendi tempore, a morte*, ut liberum tibi sit utrum αὐτόν, i. e. ἄνδρα τοῦ μακροῦ χρόνου χρῆζοντα βίου, *hominem longae vitae cupidum*, an τὸν βίον supplere velis. Oritur iam haec sententia: *Quid enim dies dici accedens s. additus oblectare potest, addens vitae et removens non nisi a morte?* Vides iam recte se habere καί particulam, non opposita, sed similia iungentem. Reliquum est ut γέ particulae vim exponam. Moriendi notio ea sic elevatur, ut Ajax malum quod in morte vulgo situm putant deprimat, quippe cui mors vel optabilis videatur. Quod igitur quam primum adesse optandum sit, id istos significat differri stulte gaudere.

ALAC. v. 602. sqq.:

ἐγὼ δ' ὁ πλάμων παλαιὸς ἀφ' οὗ χρόνος

Ἰδαῖα μίμνω λειμῶνι ἄποινα, μηνῶν

ἀνήριδος αἰὲν εὐνώμα

χρόνον τρυχόμενος.

Laudo equidem Dindorfium, quod hanc certissimam Hermannii emendationem

vulgatae scripturae metro pariter ac sensui repugnantis: Ἰδαία μίμνω λειμωνία ποία μήλων, ἀνήρ. cett., in ordinem recepit, neque quicquam ego addam, nisi eandem fere eiusdem nominis ἄποινα depravationem factam esse apud Moschum Id. VI., 6., ubi pro πάσχε δ' ἄποινα Stobaei (Flor. LXIII., 29.) ed. Frob. habet πάσχε δαποίαν.

ALAC. v. 716—718.:

κοῦδὲν ἀναύδητον φητίσαιμι' ἄν, εὐτέ γ' ἐξ ἀέλπτων
 Λίας μετανεγνώσθη
 θυμόν τ' Ἀτρείδαις μεγάλων τε νεϊκέων.

Saepe numero miratus sum, quod cum v. 718. veteres libri et scripti et editi Triclinianis exceptis omnes pariterque Suidas v. μετανεγνώσθη praeberent θυμόν, optimus Brunckianus metro convenienter θυμόν τ', tamen omnes post Brunckium editores praeter Theoph. Car. Guil. Schneiderum et Matthiaeum hanc scripturam aspernati aut ex Hermannii coniectura ediderunt θυμοῦ τ', aut adeo Triclinianum θυμῶν, quod Flor. Γ. apud Dindorfium pro varia lectione habet. Et θυμῶν quidem, licet Lobeckius pluralem huius nominis bonorum scriptorum auctoritate tueatur, tamen nusquam, quod sciam, apud poetas, certe non apud tragicos, epicos et Pindarum is numerus reperitur, ut manifestum sit Triclinium hic metri causa infeliciter novasse. Quod vero spreto θυμόν accusativo editores, cum ipsi diversos interdum eidem verbo casus iungi concederent, tamen tanto consensu genitivum praetulerunt, non videntur mihi causam et rationem mutatae structurae perpenderit. Iam nemo dubitabit, quin etsi recte dicas μεταναγιγνώσκομαι τοῦ θυμοῦ, tamen sicut active μεταναγιγνώσκω σε τὸν θυμόν, sic recte et legitime dicatur μεταναγιγνώσκομαι τὸν θυμόν, ut Eurip. El. 577. συμβόλοισι γὰρ τοῖς σοῖς πέπεισμαι θυμόν. Verum non item recte dixeris μεταναγιγνώσκομαι τὰ νεϊκή, sed necessario hic requiritur τῶν νεϊκῶν. Causa discriminis est

manifesta. Debebat igitur poeta, etsi accusativum *θυμόν* posuerat, deinde genitivo uti. Ceterum *θυμόν* etiam scholiasta is legit, qui mire transiectis et perperam intellectis poetae verbis haec habet: *ὁπότε ἐξ ἀνελπίστων καὶ μεγάλων νεικέων ὁ Αἴας μετεπεΐσθη καὶ μετεβλήθη τῆν ψυχὴν τοῖς Ἀτρεΐδαις ἀπὸ τῆς ἔχθρας.*

AIAC. v. 722.:

κυδάζεται τοῖς πᾶσιν Ἀργείοις ὄμοῦ.

Hunc locum eo tantum consilio attuli, ut multorum, in his etiam Passovii, errorem notarem, primam verbi *κυδάζεσθαι* syllabam producentium, quod tanto magis miror, cum et ab antiquis iam grammaticis de corripienda ea fuerit monitum, et tres certe poetarum loci satis notii verum id esse demonstrent: Quí error inde videtur ortus, quod plerique illud verbum ad τὸ κῦδος referrent, cum ὁ κύδος eius sit fons, cuius tamen primam saepe perperam circumflexo notatam videmus: ὁ κῦδος. Veniam vero ea res faciliorem impetrabit, quia hoc substantivum nusquam, quod equidem sciam, nisi apud grammaticos exstat. Et Hesychius quidem, iam Bielio eo nomine reprehensus, utramque vocem, quamquam genere et potestate diversam, confundit scribens: *κῦδος· δόξα, ἀρετὴ, νίκη, τιμὴ, ἀριστεία, λοιδορία, κακολογία;* nisi forte alterum lemma ante *λοιδορία* errore excidit. Rectius Photius: *κύδος· λοιδορία, ἀρσενικῶς καὶ παροιμία· κύδου δίκην ὀφείλειν, ἐπὶ τῶν συκοφαντησάντων.* — *κῦδος· γαῦρος, δύναμις, δόξα, φήμη.* Eodem modo Suidas, inverso tantum utriusque capituli ordine; ubi in ed. Bas. 1544. (alius exemplaris mihi non est copia,) pro κύδος est κῦδος, Schol. ad Soph. Ai. 722: *κυδάζεται· λοιδορεῖται, ὑβρίζεται ὑπὸ πάντων, καὶ Ἐπίχαρμος ἐν Ἀμύκῳ.*

— — Ἄμυκε, μὴ κύδαζέ μοι

τὸν πρεσβύτερον ἀδελφεόν.

particulae positionem recte explicavit Hermannus; artissime enim coniungenda sunt, non interpunctione disiungenda verba: ἄνδρα γ' ὅς σπεύδει Δανεῖν pro ἄνδρ' ὅς γε σπ. Δ. Quod vero Dindorfius nunc dedit ἀνέγ', valde equidem vereor, ne formae huius nominis non syncopatae in trimetro locum habere non possint. Certe apud Sophoclem omnia exempla in lyricis carminibus inveniuntur. Sunt autem haec: ἀνέρες Phil. 709., et vocativo Trach. 1011., ἀνέρων Oed. Reg. 869. Ex Aeschylō nullum exemplum Wellauerus attulit.

ELECTR. vv. 194—97.:

οἰκτρά μὲν νόστοις αὐδά,
οἰκτρά δ' ἐν κοίταις πατρῶαις
ὅτε οἱ παγχάλικων ἀνταῖα
γενύων ὄρμαδῆ πλαιγά.

Hermannus, refutatis aliorum interpretationibus, vv. 194. 95. ipse sic reddit: *lamentabilia fuere, quae dicta sunt in reditu patris; lamentabilia etiam, quae dicta sunt ubi thalamum est ingressus.* „Dicit autem populi lamenta, qui quod non occultum esset Aegisthi et Clytaemnestrae adulterium, iam in reditu Agamemnonis sortem, quam ei paratam praesagiebat, lamentatus sit, mox autem, perpetrato facinore, etiam magis doluerit.“ Non possum equidem huic rationi accedere. Non de populi lamentis hic sermonem esse puto, sed de ipsius Agamemnonis, ut huius αὐδὰ οἰκτρά sit intelligenda. Construendi autem illi versus sunt hoc modo: οἰκτρά μὲν αὐδά, ὅτε νόστοις, οἰκτρά δέ, ὅτε ἐν κοίταις πατρ. οἱ π. ἀντ. γεν. ὄρμ. πλ., hoc sensu: *lamentabilis fuit Agamemnonis clamor, cum in reditu, lamentabilis, cum in cubili paterno ei aeneae securis adversus ictus illatus est.* Inest his quaedam gradatio; lamentabilis enim fuit eius clamor, quod in ipso reditu, atque adeo in thalamo paterno caede est exceptus. In poetae

verbis quod ὅτε primariis notionibus νόστοις et ἐν κοίταις παρῳαίς est postpositum, cum saepissime coniunctiones ita collocentur, neminem, opinor, offendet. V. 196. vix potest dubitari, quin Hermannus recte σοι in οἱ mutaverit.

ELECTR. vv. 226 — 28.:

τίμι γάρ ποτ' ἄν, ὃ φίλια γενέσθαι,
 πρόσφορον ἀκούσαιμι ἔπος,
 τίμι φρονοῦντι καίρια;

Vexavit in his interpretes dativus; et Hermannus quidem reiecta Blomfieldii explicatione ipse scholiastam et Brunckium secutus sic interpretatur: *a quo enim, opportuna afferente, aliquid audiam? i. e. quis ita opportune sentit, ut utile quid ad me consolandam proferat?* Insolentius Sophoclem iunxisse verbo ἀκούειν dativum, quia in eo lateat significatio verbi πείθεσθαι. Similiter Matthiaeus Gr. Gr. p. 722. Verum audacius et durius hoc mihi videtur, recteque Bothius huic rationi repugnat, tolerabilem tamen nec ipse afferens. Aliam igitur et faciliorem interpretationem circumspeciamus. Equidem dativum in illis verbis eiusdem generis esse dixerim, cuius in Antigonae v. 904.:

καίτοι σ' ἐγὼ τίμησα τοῖς φρονοῦσιν εὔ.

Cuius recte sapientis iudicio? ut haec sententia prodeat: *quis enim recte mente praeditus me utile et quod consolari me possit verbum audire iudicet s. censeat?*

ELECTR. vv. 1003. sq.:

ὄρα, κακῶς πράσσετε μὴ μείζω κακὰ
 κτησάμεθ', εἴ τις τούσδ' ἀκούσεται λόγους.

Hermannus explicat: *cave, ne, si res male cedat, maiora nobis*

mala contrahamus, si quis haec audiet. Conditionaliter igitur κακῶς πρόσσονται accipit. At vereor ut recte, quamquam non duplex me conditio offendit. Admitterem illam interpretationem, nisi haec: εἴ τις τοῦδ' ἀκούσεται λόγους, addita essent. Sic enim ea prorsus inutilia sunt. Nam si res male cedat, ergo, si antequam ad felicem exitum perducta sit, deprehendatur et impediatur, conditio sororum peior fiat necesse est, sive quis hos sermones audiverit, sive non audiverit. Non enim verba, sed facta tum punientur. Praeterea tum scribendum erat potius κακῶς πράξαντε, si res male cesserit. Equidem illa verba sic intelligo: *cum miserae iam simus.* Sensus igitur est: *vide ne praesentem nostram miseriam etiam angeamus,* sive, *maiora praesentibus mala nobis contrahamus, si quis haec audiet.* Et hanc in sententiam nunc video iam Brunckium vertisse: *vide, ne male iam affectae, maiora nanciscamur mala, si quis istos sermones audierit.* Erat autem id tanto magis verendum, quia tum ne tentari quidem amplius res poterat.

OEDIP. REG. vv. 220. sq.:

— — — οὐ γὰρ ἂν μακρὰν
ἔχρηνον αὐτός, μὴ οὐκ ἔχων τι σύμβολον.

Hic primum haud scio an, cum Laur. A., B., Par. B. et pro varia lectione Flor. Γ. pro αὐτός habeant αὐτό, hoc αὐτό praeferendum sit, quod etiam scholiasta legisse videtur explicans: οὐ γὰρ ἂν, φησί, τοσοῦτου ὄντος τοῦ χρόνου τοῦ μεταξύ, ἀνεξήτουν τὸ πρᾶγμα, εἰ μὴ ἦδειν καταληψόμενος. In Par. B. ascriptum est: τὸ περὶ τοῦ μιάσματος. Sed longe maior oritur dubitatio, quomodo intelligenda sint verba μὴ οὐκ ἔχων τι σύμβολον. Brunckius glossemā quoddam, ἐπεὶ οὐκ ἔχω τι σημείον, secutus vertit: *neque enim investigando multum ipse promoverem, qui nullum indicium habeo.* Quae ratio cur admittenda non sit, nemo ignorat.

Hermannus contra, cui Bothius astipulatur, sic: *parum ipse investigando proficerem, nisi aliquid indicii reperirem*; et similiter Erfurdus: *nisi aliquid haberem indicium*. Haec explicatio quamquam locorum ubi *μη οὐ* participio iunctum invenitur fere omnium ratione commendari videtur, hic tamen toti orationis nexui est contraria. Nam si recte Hermannus vertisset, Oedipus habere se et reperisse, aut certe in eo esse ut reperiret indicium aliquid significaret; quod multo secus se habet, cum totius rei prorsus sit ignarus. Sin vero vestigium facinoris illius aliquid aut deprehendit aut deprehendisse se simulat: qui potest eam quam ingreditur viam inire, quae nihil eum compertum habere ostendat? Atque ipse modo vel interfuisse se illi caedi vel comperisse de ea quicquam diserte negavit v. 219. sq.:

ἀγὼ ξένος μὲν τοῦ λόγου τοῦδ' ἐξερῶ,

ξένος δὲ τοῦ πραχθέντος,

causamque deinceps addit v. 222: ὅστερος γὰρ ἀστὸς εἰς ἀστοὺς τελεῶ. Verum nec haec verba: οὐ γὰρ ἂν μακρὰν ἵχνησον recte intellecta mihi videntur. Quod ut appareat, etiam propius haec inspiciamus. *Edicam*, inquit, *ignarus eius rei et expers facinoris; nam parum ipse investigando proficerem, nisi aliquid indicii reperirem*. Enuntiationes causales indicativo temporum historicorum cum ἂν particula expressae et particulis γὰρ aut ἐπεὶ iunctae praecedentibus plerumque cum praemissa sententia ita cohaerent, ut haec in conditionem possit mutari huius formae: εἰ τοῦτο μὴ ἦν, *hoc nisi ita esset*. Conditioni igitur positae cum veritas repugnet, nec id, quod in enuntiatione ei subiecta dicitur, potest locum habere. Ac plerumque quidem conditio illa ex praecedentibus est supplenda; interdum tamen exprimitur; quod si fit, apparet eam non posse priori illi enuntiato, quod causalem enuntiationem antecedit, repugnare. Utriusque generis exempla Sophoclea videamus. Oed. Reg. 82. sq.:

ἀλλ' εἰκάσαι μὲν ἡδύς (βαίνει)· οὐ γὰρ ἂν κάρᾳ
πολυστεφῆς ὦδ' εἶρπε παγκάρπου δάφνης.

Hoc est: εἰ μὴ ἡδὺς ἔβαινεν, οὐκ ἂν — ᾧδ' εἶρεν. Ib. v. 317. sq.: ταῦτα γὰρ καλῶς ἐγὼ | εἰδὼς διώλεσ'. οὐ γὰρ ἂν δεῦρ' ἰκόμην. I. e. εἰ μὴ ταῦτα καλῶς εἰδὼς διώλεσα, οὐκ ἂν δεῦρ' ἰκόμην. Cfr. Oed. Col. vv. 97—101., 124—127., 144—148. Electr. vv. 1505—1507.:

χρῆν δ'εὐδὺς εἶναι τήνδε τοῖς πᾶσιν δίκην,

ὅστις πέρα πράσσειν γε τῶν νόμων δέλοι,

κτείνειν. τὸ γὰρ πανοῦργον οὐκ ἂν ἦν πολὺ.

Inest his haec sententia: οὐκ ἔστιν ἡδε ἡ δίκη, εὐδὺς κτείνειν; ὅστις ἂν—δέλη. εἰ δ'ἦν, τὸ πανοῦργον οὐκ ἂν ἦν πολὺ. Oed. Reg. 433. sq.:

οὐ γὰρ τί σ' ἤδη μῶρα φωνήσουτ' ἐπεὶ

σχολῆ γ' ἂν οἴκους τοὺς ἐμοὺς ἐστειλάμην.

I. e. εἰ ἤδη σε μῶρα φωνήσουτα, σχολῆ γ' ἂν σε ἐστειλάμην. Electr. vv. 1319. sqq.: ὡς ἐγὼ μόνη | οὐκ ἂν δυοῖν ἤμαρτον· ἢ γὰρ ἂν καλῶς | ἔσωσ' ἐμαυτήν, ἢ καλῶς ἀπωλόμην. Ergo εἰ μόνη ἦν, ἢ καλῶς etc.

Conditionis additae exempla haec sunt: Trach. 277. sq., ubi pro εἰ μὴ δόλφ ἔκτεινεν dictum εἰ ἐμφανῶς ἠμύνατο. Poterat ibi ommissa conditione dici: Ζεὺς γὰρ ἂν σονέγνω ξὺν δίκη χειρουμένῳ. Cfr. Phil. 1035—39. Oed. Reg. 1455—57. μὴ πὲ τῷ δεινῷ κακῷ est εἰ μὴ ἐπὶ τῷ δεινῷ

κακῷ ἐσώδην, quae si ommissa essent, ex praecedentibus intelligeretur: εἴ με νόσος ἢ ἄλλο τι τοιοῦτον πέρσειν ἔμελλεν. Phil. 412. sq. 946. sq. Aiac. 81. sq. Scyr. fr. 6. (501. Dind.) Alibi γὰρ et ἐπεὶ particulae explicandi vim habent, ut Phil. vv. 867—871. ubi vv. 869—871. causam indicant, cur Philocteta τὸ ἐλπίδων ἄπιστον dixerit. Similis ratio est Antig. v. 389. sq. Ad idem genus referri potest Antig. 904—906. Re-

stant duo loci, ubi causalis enuntiatio interrogative est expressa, Oed. Reg. 1374. sqq. Trach. 707. sq., qui loci facile in vulgarem formam possunt redigi: οὐ γὰρ οἴός τ' ἂν ἐγενόμην τὸν πατέρα προσιδεῖν, οὐδαμῶς γὰρ ἂν ὁ δῆρ τοῦτο ἐποίησεν. Iam ut ad eum locum, de quo hic agimus,

redeam, illa: οὐ γὰρ ἂν μακρὰν ἴχνευον, si vulgarem interpretationem sequamur, neque cum praecedentibus, neque cum insequentibus congruunt, cum haec oriatur sententia: *nisi ξένος essem, parum proficerem, s. non multum promoverem.* Immo tum aliquid se profecturum sperare posset. Melius hac ex parte convenit scholiastae quam supra attuli explicatio. Quamquam ne haec quidem ferri potest, quia nec μακρὰν potest esse τοσοῦτου ὄντος τοῦ μεταξὺ, nec simulatio illa, ut iam ostendi, locum habere. Omnia vero bene cohaerebunt, si sic vertemus: *alioquin enim non diu investigarem, quin haberem s. deprehenderem aliquod indicium, i. e. brevi aliquod deprehenderem indicium.* Hoc autem fieri nequit, quia nec comperit quicquam, nec interfuit facinori, et quia post illam caedem demum in civitatem est receptus. Praedicat igitur Oedipus sagacitatem suam, quam alibi quoque et ipse laudat, ut vv. 392. sqq., et aliquoties chorus celebrat. At, inquiet, tum μὴ οὐ non cum participio erat iungendum, sed cum infinitivo. Scio sane usitatius Sophoclem dicturum fuisse ὥστε vel ὥς μὴ οὐκ ἔχειν τι σύμβολον; verum omnino naturam harum particularum, imprimis participiis iunctarum, nondum satis perspectam esse existimo; pauca enim a grammaticis huius constructionis atque eadem ab omnibus afferuntur exempla, quibus doctrinam de earum potestate superstruxerunt; et Oed. Col. 360. certe in verbis ἤκεις γὰρ οὐ κενή γε — μὴ οὐχὶ δεῖμι ἐμοὶ φέρουσά τι, etsi recte veritas, *nisi mihi pavorem aliquem afferas;* sensus tamen non vetat ea sic reddi: *utique non vacua venis, quin mihi pavorem aliquem afferas, ohne mir — zu bringen.* Nequaquam igitur mihi correctione opus videtur, ut: οὐ γὰρ ἂν μακρὰν ἴχνευον αὐτῷ, ὥς (Flor. Δ. habet αὐτῷ) μὴ οὐκ ἔχειν τι σύμβολον.

OED. REG. vv. 255. sqq.;

οὐδ' εἰ γὰρ ἦν τὸ πρῶγμα μὴ δεηλάτου,

ἀκάθαρτον ὑμᾶς εἰκὸς ἦν οὕτως εἶν,
 ἀνδρὸς γ' ἀρίστου βασιλέως ὀλωλότος,
 ἀλλ' ἐξερευνᾶν.

Hic v. 257. triplex scriptura reperitur: ἀνδρὸς γ' — βασιλέως τ' ὄλ., ἀνδρὸς τ' — βασιλέως τ' ὄλ., et quam ego dedi, quamque nunc etiam Dindorfius praetulit. Et γέ quidem post ἀνδρὸς praeter Aug. utrumque et Dresd. B., quí τ' habent, omnes, quod sciam, agnoscunt, τέ vero post βασιλέως omittunt Laur. A. pr., Laur. B., Florr. ΓΔΘ., Lipss. uterque, Ms. V, apud. Liv., Bar. 1., Laud. C., Trin., Mosqu. A. et alii fortasse, in quo numero optimi libri sunt. Hinc Elmsleius recte eam scripturam, quam supra repraesentavi: ἀνδρὸς γ' ἀρίστου βασιλέως ὀλωλότος, unice veram sibi videri statuit. Neque enim, quod vir optimus Lais fuerat, eius caedis ultio ad populum Thebanum pertinebat; si privatus enim ille occisus fuisset, propinquorum erat vindicta; sed quod rex fuerat idemque optimus vir. Nam cum omnino regis interfecti vindicta ad populum pertineret, tum tanto sanctius erat hoc officium, quanto meliorem se virum praestiterat. Ἄνδρὸς ἀρίστου igitur praedicati vel appositionis loco pertinet ad βασιλέως. In vulgata scriptura ἀνδρὸς γ' ἀρίστου βασιλέως τ' ὀλωλότος primaria notio facta est secundaria et additicia, quo nomine melior aliquanto est Erfurdii et Hermannii lectio: ἀνδρὸς τ' ἀρ. βασιλέως τ' ὄλ., quam sic vertas: *cum occisus esset qui ut vir optimus, sic etiam rex optimus erat, vel rex pariter ac vir optimus*; verum τε — τε particulae cum paria iungant, minus recte hic adhiberentur, ubi regis notio est primaria, viri optimi secundaria.

OED. REG. v. 305.:

Φοῖβος γάρ, εἰ καὶ μὴ κλύεις τῶν ἀγγέλων etc.

Hunc locum Hermannus ad Vig. p. 832. sq. de vi particularum εἰ καὶ et

καὶ εἰ disputans sic verit: *si hoc etiam non audivisti ex nuntiis, wenn du es auch nicht von den Boten weisst.* Non indicari, non audivisse Tiresiam, sed fieri forsitan potuisse ut non audiverit. Equidem contra Oedipum statuerim significare sibi Tiresiam iam audivisse videri, ac verterim: *wenn du es ja nicht gehört hast.* Cfr. Aristoph. Ran. 74.: τοῦτο γὰρ τοι καὶ μόνον | ἔτ' ἐστὶ λοιπὸν ἀγαθόν, εἰ καὶ τοῦτ' ἄρα, ubi deus se dubitare indicat verene hoc sit bonum. Ceterum cum Laur. A. pr. κλύης habeat, non multum abest quin coniunctivum praeferam: *si adeo non audieris.*

OED. REG. vv. 328. sq.:

πάντες γὰρ οὐ φρονεῖτ'; ἐγὼ δ' οὐ μὴ ποτε,
τᾶμ' ὥς ἂν εἴπω, μὴ τὰ σ' ἐκφήνω κακά.

Hoc difficillimo in loco, quem nuperrime Bothius infelicissime tentavit, proxime ad verum Erfurdus et Elmsleius in ed. alt. accessisse videntur, quorum explicationem ex ipsorum libris petas. Vellem tamen dixissent, quomodo ὥς ἂν acciperent. Nec mihi quicquam mutandum videtur, nisi forte μὴ prius v. 328. in μὴν, cfr. vv. 810. 870. Verte: *ego vero non sane unquam, mea simulac dixero, tua proferam mala;* quod cum breviloquentia quadam dictum pro: *non sane ego unquam tua proferam mala facinora, quod fiet, simulac mea vaticinia dixero, vel: non committam, ut una cum meis vaticiniis tua facinora aperiā.* Particula ὥς hic est temporalis, quemadmodum iam Reisigius ad Oed. Col. p. 357. accepit, qui mutata sic interpunctione: ἐγὼ δ' οὐ μὴ ποτε τᾶμ', ὥς ἂν εἴπω, μὴ τὰ σ' ἐκφ. κ., vertit: *quoquo modo dico, i. e. dum loquor, nunquam mea proferam, ne tua aperiā mala;* in quibus, ut cetera taceam, eo erravit, quod aoristo εἴπω praesentis vim tribuit, quasi scriptum sit ὥς ἂν λέγω. Praesentis coniunctivo iunctae particulae ὥς ἂν et ὥςπερ ἂν, temporali vi si

ponuntur, significant *dum, donec, quoad, während, so lange als;* cfr. Aiac. 1117. Phil. 1330. Oed. Col. 1361. Arcestratus ap. Athen. III. p. 101. C. v. 9. sq., aoristi coniunctivo praemissae aut *simulac* cum futuro exacto, cfr. Aristoph. Pac. 24., Hermann. ad Vig. p. 943. sq., aut *donec* cum futuro exacto, ut Eurip. Phoen. v. 90.

OED. REG. vv. 1280. 81.:

τάδ' ἐκ δυοῖν ἔρῶγεν, οὐ μόνου, κακά,
ἀλλ' ἀνδρὶ καὶ γυναικὶ συμμιγῆ κακά.

Hos versus Dindorfius ut indignos Sophocle secluserit. Verum deletis iis haud scio an vv. 1282. sqq. minus apte cum v. 1279. cohaereant. Mihi certe tum transitus a narratione ad insequentēs sententias nimis abrupte fieri et paene desiderari videtur. Ut vero iusta illa quae plerosque movit offensio tollatur, vide ne duabus litteris mutatis legendum sit: *τάδ' ἐκ δυοῖν ἔρῶγεν, οὐ μόνου πάρα.*

OED. REG. v. 1526.:

ὅστις οὐ ζήλω πολιτῶν καὶ τύχαις ἐπιβλέπων.

Hanc omnium librorum et Etymologi Gudiani p. 659, 30. scripturam a Dindorfio nunc revocatam varie viri docti mutarunt. Hermannus ex coniectura edidit: *ὄν τις οὐ ζήλων πολιτῶν καὶ τ. ἐπ.* Quae etsi sensum praebet aptissimum, tamen si idem minori mutatione effici possit, haec haud dubie praeferenda fuerit. Atque hoc mihi Hermanno rectam viam praeunte assecutus videor una littera mutata sic scribendo: *οὐ τις οὐ ζήλω πολ. κ. τ. ἐπ.*; οὐ ut pendeat a ζήλω et τύχαις. Ordo est igitur: *οὐ ζήλω καὶ τύχαις τις πολιτῶν οὐκ ἐπιβλέπων*; Ζήλος est *conditio aemulanda, invidenda, felicitas*, ut Aiac. v. 503. Ad *ἐπιβλέπων* ut in Hermanni coniectura ex praecedentibus repetendum ἦν. Ut hic ego οὐ in ὅς abiisse puto, sic contrario errore in Panyasidis versu ap. Stob. Flor. XVIII, 22.

v. 2. pro ὅς κ' ἀνδρῶν πολὺ πλείστον ἐν εἰλαπίνῃ μέδῃ πίνῃ, in ed. Frob. legitur οὐκ ἀνδρῶν. In relativis vero enuntiationibus passim τίς interrogativum in indefinitum τίς librariorum aut incuria aut inscitia mutatum reperitur, ut Soph. fr. inc. XCIV. (Nr. 782. Dind.) apud Strabonem XV. p. 1008. (T. III. p. 252. Tauchn.) in ultimis poetae verbis ὅπου τίς ὄρνις οὐχὶ κλαγγάνει; scribendum, non τις.

ANTIG. vv. 838 — 841.:

οἴμοι γελῶμαι. τί με, πρὸς θεῶν πατρῶων,
οὐκ οἰχομένην ὑβρίζεις,
ἀλλ' ἐπίφαντον;

Libri veteres v. 840. ὀλομένην habent omnes praeter Dresd. A., ubi ὄλλυμένην. Tricliniana recensio οὐλομένην, quod sane miror patronos nancissi potuisse. Ὀλομένην per se quidem bonum, antistrophici versus metro non convenit; quare ὄλλυμένην quidam receperunt, quod tempore peccat. Hermannus antistrophicum versum vitio laborare putat. Mihi contra videtur; suspicor enim Sophoclem scripsisse οὐκ οἰχομένην, cui quod opponitur ἐπίφαντον ex amussi respondet. Exemplum verbi οἴχεσθαι simpliciter positum pro τεθνήσκει, mortuum esse, tam multa reperiuntur, ut sufficiat participii sic positi afferre haec: Electr. v. 146.: νῆπιος ὃς τῶν οἰκτρῶς οἰχομένων γονέων ἐπιλάσεται. Aesch. Pers. 546. Dind.: κάγω δὲ μόρον τῶν οἰχομένων αἴρω δοκίμως πολυπενδῆ. Ib. v. 915.: εἶδ' ὄφρα, Ζεῦ, κάμ' ἐμετ' ἀνδρῶν τῶν οἰχομένων θανάτου κατὰ μοῖρα καλύψαι.

TRACH. vv. 839 — 842.:

— — μελαγχαίτα τ'
ἄμμιγὰ νιν αἰκίζεις
Νέσσοι δ' ὑπο φοῖνια δολόμουδα κέντρ' ἐπιζέσαντα.

In his libri nihil variant, nisi quod Laur. B. μελαγχαίτας τ', Vat. et Par.

efficius si signum interrogandi apponas. Miraculumne ex longinquo visurus sum? Id ergo feci. Vellem equidem addidisset eorum explicationem. Nec secutus est Dindorfius, cautior ille Wundero, et recte quidem, quamquam nescio, quomodo ipse locum explicet. Mihi sensus, a quo omnes mirum quantum aberrarunt, hic videtur esse: *hoc miraculum non videbo.* Procul sive e longinquo aspicere sive videre quod ex propinquo est aspiciendum, idem fere est ac non videre. Cfr. Phil. v. 454.: τὸ λοιπὸν ἤδη τηλόθεν τό τ' Ἴδιον καὶ τοὺς Ἀτρεΐδας εἰσορῶν φυλάξομαι. Inde ἀποπτος explicandum, Oed. Reg. v. 762.: ὡς πλεῖστον εἶη τοῦδ' ἀποπτος ἄστεως. Phil. v. 467. καιρὸς γὰρ καλεῖ πλοῦν μὴ ἔσσι ἀπόπτου μᾶλλον ἢ γγύδεν σκοπεῖν. Cfr. Oed. Reg. 795.

TRACH. vv. 1046. sq.:

ὦ πολλὰ δὴ καὶ θερμὰ καὶ λόγῳ κακὰ
καὶ χερσὶ καὶ νότοισι μοχθήσας ἐγώ.

Hermannus, *mirum est, inquit, reliquisse criticos Bothio correctionem huius loci, qui recte dedit* τοῦ λόγῳ κακὰ. *Vid. v. 744. (747).* Obtemperarunt Wunderus ac Dindorfius. Ego vero Hermannum quoque Bothio malle reliquisse istam quam putat correctionem. Mihi certe secus videtur. Recte Cicero verit: *o multa dictu gravia, perpessu aspera.* Καὶ λόγῳ est *dictu quoque*, καὶ λέγειν κακὰ, *sogar für die (blosse) Erzählung, Beschreibung.* Cfr. Electr. 761.: τοιαῦτά σοι ταῦτ' ἔστιν, ὡς μὲν ἐν λόγοις ἀλεγινά etc. Aesch. Prom. 197. ἀλεγινά μὲν μοι καὶ λέγειν ἔστιν τάδε. Eurip. Phoen. 400. Πόρσι.: μέγιστον ἔργον δ' ἐστὶ μείζον ἢ λόγῳ. Et sic saepissime. Ceterum non refragabor, si quis καὶ non *etiam*, sed *et* esse velit. — In altero versu Hermannus pro Triclinianorum librorum et Brunckiana scriptura χερσὶ ex Harl. et Ald. revocavit χερσί, quod mihi quoque olim propter librorum auctoritatem revocandum videbatur. Nunc vero, cum χερσὶ non tantum Laur. A. et Vat. B. exhibeant, sed etiam glossa quae apud Hesychium, Photium, Suidam, in Bachmanni Anecdotis I. p. 265., alibi fortasse, legitur, καὶ χερσὶ καὶ ἔργοις, ad hunc ipsum Sophoclis locum referenda videatur, Gaisfordium recte καὶ χερσὶ retinuisse existimo.

PHILOCT. v. 493.:

ὄν δὴ παλαι' ἂν ἐξότου δέδοικ' ἐγώ
μὴ μοι βεβήκοι.

Finem huius scriptiunculæ faciam expediendo, si potero, loco difficillimo.

Qui παλαιῖ ἄν tuentur, suppleri iubent εἶη, ut Hermannus de partic. ἄν p. 187. Contra Schaeferus Appar. ad Demosth. I. p. 783.: „παλαιῖ ἄν quam ineptum sit, facile senties, si verteris: diu sit, das dürft e lange her sein. Sic pius filius non loquitur, qui certo scit, dudum patri se metuisse, non dubitat, an dudum metuerit.“ Verissime haec dicta. Longe diversa ratio est Oed. Reg. 567.: πολλοὶ παλαιοὶ τ' ἄν μετρηθεῖεν χρόνοι. Idem Schaeferus laudat Buttmannum, qui e recensione Tricliniana restituerit παλαιόν. Quo recepto nulla sane relinquitur difficultas, nisi quod merito mirari possis, unde ineptum illud παλαιῖ ἄν originem duxerit, quod etiam recens collati Flor. Γ. Laur. B. C. Ricc. habent, in Laur. A. vero in παλαιάν, ut in ed. Col. in πάλαι ἄν abiit. Praeterea v. 494. meliores et plures libri (Brunckii membr., Harl., Laur. A. B., Flor. Γ. omnesque edd. vett.) βεβήκοι, pro quo nunc ex Par. B., cui accedit Laur. C., editur βεβήκη; Par. T. autem et Ricc. βεβήκει. Vide vero ne βεβήκοι verum sit atque ad hoc referendum illud ἄν mire sane traiectum, ut hic sit ineundus ordo: παλαιά (ἐστίν) ἐξ ὅτου δέδοικα μὴ μοι ἄν βεβήκοι. Cfr. Trach. 630.: δέδοικα γὰρ μὴ πρὶν λέγοις ἄν τὸν πόδον τὸν ἐξ ἐμοῦ, ubi vid. Schaefer. Traiectio illa particulae ἄν forsitan sic possit explicari. Omisso ἐξότου poeta dicere poterat: παλαιῖ ἄν δέδοικ' ἐγὼ μὴ μοι βεβήκοι, in quibus sedes particulae nullam habebit offensionem, cum παλαιά non necessario cum δέδοικα iungatur, sed ad βεβήκοι trahi possit; simplex enim sententia est παλαιά ἄν μοι βεβήκοι. Exempla particulae similiter transpositae attulit Hermannus in libro de part. ἄν p. 194. sq. Iam notum est pro πάλαι vel πολὺν χρόνον saepe dici παλαιὸς vel πολὺς ἄφ' οὗ χρόνος et ita orationi inseri, ut si nihil prorsus illae formulae essent nisi simplex adverbium, cuius generis exempla satis memorabilia collegit Lobeckius ad Aiac. v. 601. (602.) p. 309. Sic fieri potuit, ut Sophocles hic pro simplici παλαιά poneret παλαιῖ ἐξότου, et tamen ἄν post παλαιά relinqueret. Hoc igitur modo nihil omnino hoc loco mutandum fuerit. Meliora tamen docenti lubens cedam.

A.

Schulnachrichten.

I. Uebersicht.

des öffentlichen Unterrichts in dem Schuljahre vom 20sten October 1831 bis zum letzten September 1832.

I. Klasse, polnischer Abtheilung.

32 Stunden wöchentlich.

Ordinarius: Lehrer Cichowicz.

- a) Kathol. Rel. Unterr. w. 2 St. Probst Wroblewski. Glaubenslehre nach dem Trident. Katechism.
- b) Latein. 9 St. w. Lehrer Cichowicz. 3 St. Gedike's Leseb. p. 51—72 und 170—174; 2 St. Trojanowski's Aufgabe p. 1—37; 3 St. der etym. Th. der Gram. und die Syntax; 1 St. Zurückgabe der wöchentl. Exercitia, welche seit Ostern mit Extemp. pro loco, und monatlich mit einer Probe-Arbeit wechselten.
- c) Polnisch. 2 St. w. Lehr. Poplinski. 1 St. Les. und Erklärung der Fabeln von Krasicki; 1 St. Gram. und schriftliche Uebungen.
- d) Deutsch. 7 St. w. Lehr. Cichowicz. 2 St. Gram. nach Heyse und Hahn; Etym. bis zum Adj. 2 St. Uebers. aus dem Deutschen: Poplinski's Auswahl L. I. p. 57—79 1 St. Exercit., 1 St. Extemp., 1 St. Lesen und Deklam.
- e) Französisch. 2 St. w. Prof. Motty. 2 St. Gram., 1 St. Lesen und Uebersetzen.
- f) Arithmetik. 3 St. w. Lehr. Nepilly. Einleitung in die Zahlenlehre; Numeriren; die 4 Species mit ganzen (unbenannten und benannten) und gebrochenen Zahlen.
- g) Naturgeschichte. 2 St. w. Pr. Motty. Einleitung in die Naturg.; alsdann von den gewöhn-

A.

Wiadomości o szkole.

I. Wykaz

nauk publicznie dawanych w roku szkolnym od 20. Października 1831 aż do końca Września 1832.

Klasa Iwsza, oddziału polskiego.

Godzin na tydzień 32.

Ordynaryusz: Naucz. Cichowicz.

- a) Relig. katol. 2 god. na tydz. X. Prob. Wroblewski. Nauka wiary podług katechizmu Trydentskiego.
- b) Język łacini. God. na tydz. 9. Naucz. Cichowicz. W 3 god. wytłum. z Gedike od str. 51—72 i 170—174; 2 god. z zadań Trojańskiego st. 1—37; 3 god. Etym. i składnia; 1 god. oddawano tygodniowe exerc.; które od Ww. nocy odmieniały się z Extemp. i Exerci. miesięcznemi o mieysca.
- c) Język polski 2 g. na t. Naucz. Popliński. W 1 god. czytanie i objaśn. baiek Krasickiego; w 2 Gram. i ćwiczenia pism.
- d) Język niemiecki 7 g. na tydz. Naucz. Cichowicz. W 2 g. Gram. podług Heyse i Hahna z Etym. aż do przymiot., w 2 god. tłum. z niem. z Poplińskiego wypisów, Cz. I. od str. 58—79, 1 god. Exerc. 1 god. Extemp. 1 god. czytanie i deklam.
- e) Język fran. 2 god. na t. Pr. Motty. W 1 g. uczył Gram. w 2 czytał i tłum.
- f) Rachunki. 3 g. na t. Naucz. Nepilly. Wstęp do nauki o liczbach, liczenie, 4 działania proste i składowe.
- g) Histor. Naturalna. 2 g. na t. Pr. Motty. Wstęp do Historji Naturalnej; potem o nayo-

lichsten und nützlichsten Körpern aus dem Mineralreiche.

- h) Geschichte und Geogr. 3 St. w. Lehrer Poplinski. 1 St. Geschichte, eine Uebersicht der wichtigsten Begebenheiten aus der alten Geschichte. Geogr. 2 St. w. Nach einer kurzen Einleitung in die mathem. und phys. Geogr. Europa und Asien übersichtlich.
- i) Kalligraphie. 2 St. w. Lehrer Nepilly. Nach geschriebenen und gestochenen Vorschriften.

I. Klasse, deutscher Abtheilung.

32 Stunden w.

Ordinarius: Lehrer Schönborn.

- a) Evangel. Relig. Untert. combin. mit der II. Klasse. 2 St. w.
- b) Latein. 9 St. w. Lehrer Schönborn. 3 St. Jakob's und Obring's Leseb. p. 52—102. 6 St. nach Otto Schulz Gram., Repetit. der Formenlehre und nach Gröbel's Anleit. die Regeln von den Casus, dem Acc. cum Infinit.: ut, ne, &c.; Exercit. und Extemp.
- c) Deutsch. 2 St. w. Prof. Müller. 1 St. Gram. nach den ersten 5 Abschnitten aus Heyse's kleiner Gram. 1 St. mündl. Vortrag profaischer Erzähl., abwechselnd mit Beurtheilung der schriftl. Arbeiten, welche 14täg. eingereicht wurden.
- d) Polnisch. 7 St. w. Prof. v. Szumski. 3 St. Gram., 3 St. Lesen und Uebers. aus dem Poln. ins Deutsche, 1 St. Declam. und schriftl. Uebungen nach eigener Gram.
- e) Französisch. 2 St. w. Derselbe. 1 St. Gram. 1 St. Lesen u. Uebersetzen nach eigener Gram.
- f) Arithm. 3 St. w. Lehrer Schönborn. Wie in der poln. Prima, nach Scholz's Aufgaben zum Zifferrechnen.
- g) Naturgeschichte. 2 St. w. combin. mit der II. Klasse.
- h) Geschichte und Geogr. 3 St. w. Lehrer Schönborn. 1 St. Weltgesch. bis zum 2ten Pun.

spolitych i nayużyteczn. ciałach z kopalnospisma.

- i) Histor. i Jeogr. 3 g. na t. Nauc. Popliński. 1 god. Histor. Rys nayważnieyszych zdarzeń z Hist. staroż. Jeogr. 2 god. Po krótkim wstępie do Jeogr. matem. i fizycz. przeszedł w krótk. państwa Europy i Azyi.

- j) Kalligr. uczył w 2 g. Nauc. Nepilly podług wzorów pisanych i sztychowanych.

Klassa, Iywsza oddziału niemieckiego.

32 godzin na tydz.

Ordynaryusz: Nauc. Schönborn.

- a) Rel. Ewang. kl. ta była łączoną z kl. IIga niem.
- b) Język łaciński. 9 god. na t. Nauc. Schönborn. W 3 god. tłum. z wypis. Jakobsa i Deringa st. 52—102. w 6 god. uczył Gram. podług Ottona Schulca, powtórzył część etym. i podług Grebla przeszedł reguły o przypadk. 4tym z trybem bezokol., o spoyń. ut, ne, i, t. d. Exerci. i extemp.
- c) Język niemiecki w 2 g. na t. Prof. Müller. W 1 god. wydał z Gram. Heysego 5 Rozd. 1 god. uzył raz na ćwiczenia w opowiadaniu, drugi raz na recenzje wyprac. pism, które co 14 dni oddawano.
- d) Język polski 7 god. na tydz. Prof. Szumski. 3 god. uzył do Gram. 3 do czytania i tłum. z polsk. na niem. 1 god. do deklam. i wypracowań. domow. Uczył podług własnych książek.
- e) Język francuski. W 2 god. na tydz. uczył tenże w 1. g. Gram., w 2. g. cwiczył w czytaniu i tłumaczeniu; także podług własn. Gram.
- f) Rachunki 3 godz. na tydz. Naucz. Schönborn — równie iak w kl. I. odd. polski podług arytm. Scholca.
- g) Hist. natur. 2 godz. na tydz. Klasa ta była łączoną z kl. II. odd. niem.
- h) Histor. i Jeogr. 3 god. na tydz. Naucz. Schönborn. Z hist. przeszedł w 1. god. histor.

- Kriege. 2 St. Geogr.: Asien, Afrika, Amerika und Australien.
 i) Kalligraphie 2 St. w. Lehrer Nepilly. Nach geschriebenen und gestochenen Vorschriften.

II. Klasse, polnischer Abtheilung.

32 Stunden w.

Ordinarius: Lehrer Nepilly.

- a) Kathol. Relig. Unterr. 2 St w. Probst Wroblewski. Glaubenslehre nach dem Trident. Catechism.; Religionsgeschichte.
 b) Latein. 9 St. w. Lehrer Nepilly. 5 St. Gram. Wiederholung der unregulären Verba, der Casus-Regeln, die Lehre vom Coniunct. Ac. c. Infinit. u. f w. nach Trojanski's Gram. und Übungsbuch. 2 St. Cornel. Nep.: Miltiades, Them., Aristid., Paus., Cimon, Lysander; 2 St. Extemp und Exercit. pro loco.
 c) Polnisch. 3 St. w. Lehrer Poplinski. 1 St. Gram. 1 St. Lesen und Erzählen. 1 St. schriftliche Übungen.
 d) Deutsch. 7 St. w. Prof. Czwalina. 2 St. zum Extemp.; 2 St. Lesen und Hersagen kleiner Fabeln und Erzählungen; 1 St. Exerc.; 1 St. Gram. nach Heyse; 1 St. zum Uebersetzen aus dem Polnischen.
 e) Französisch. 2 St. w. Prof. Motty. 1 St. Gram. und schriftl. Übungen; 1 St Lesen und Uebersetzen aus Gedike's Leseb.; wöchentlich ein Exerc.
 f) Arith. 3 St. w. Lehrer Nepilly. Nach der Wiederhol des vorhergeh. Curs., die Lehre von den Brüchen und Proport., letztere in ihrer Anwendung auf die einfache und zusammengesetzte Regel de Tri, Zins- und Gesellschafts-Rechn.: gleichzeitig Übungen im Kopfrechnen.
 g) Naturgeschichte. 2 St. w. Prof. Motty. System. Einth. des Thierreichs nach Linnée; dann von den Amphibien, Fischen und im Allgem. von den Insekten.

staroż aż do 1. woyny puńickiey; w 2 god. uczył Jeogr. o Aziy, Afryce, Ameryce i Australii.

- i) Kalligr. uczył Naucz. Nepilly. w 2 god. na tyd. podług wzorów pisanych i sztychowanych.

Klasa II. oddziału polskiego.

32 godzin na tydz.

Ordynaryusz: Naucz. Nepilly.

- a) Relig. katol. W 2 god. na tyd. wydał X. Prob. Wroblewski naukę wiary podług katech. Trydensk. i historią religii.
 b) Język łaciński. 9 g. na t. Naucz. Nepilly. przeszedł z Gram. oprócz powtórzenia o słowach niereg., prawidła o przypadkach, spoynikach, 4. przyp. z tryb. bezok. i t. d., podług Gram. i zadań Trojańskiego; w 2. god. wytłum. z Corn. życia Milecyad, Temist., Arystyda, Pauzan, Cymona i Lizandra. 2 god. obrócił na Exerc. i Extemp. o miejsce.
 c) Język polski. w 3 god. na tyd. Nauc. Popliński. 1 uzył do Gram.; 2 do czytania i opowiadania; 3 na ćwiczenia pism.
 d) Język niemiecki. 7 god. na tyd. Prof. Czwalina. W 2 god. Extem.; 2 god. czytanie i opowiadanie baek i powieści; 1 godz. na Exerc.; 1 na Gram. podług Heyse; 1 god. na tłum. z polsk.
 e) Język francuski. 2 god. na tyd. Prof. Motty. W 1 uczył Gram. i ćwiczył w pism. wyprac.; w 2 czytał i tłum. podług Gedike; co tydzień pisali Exerc.
 f) Rachunki 3 godz. na tydz. Nauc. Nepilly. Powtórzywszy kurs poprzedni, wydał naukę o ulamkach, i proporc. z zastosowaniem na prostą i składaną regułę trzech, obrachow. procentu i regułę towarzys.; ćwiczył oraz w rachunkach pamięciowych.
 g) Hist. Natur. w 2 god. na tyd. Prof. Motty. Systema i podział zwierząt. podług Lineusza; potem o ziemnowodnych zwierz., rybach i w powszechn. o owadzie.

- h) Geschichte. 1 St. w. Dir. Stoc, wie in der II. Kl. deutscher Abtheil.
- i) Geogr. 2 St. w. Lehrer Poplinski. Die Staaten Europas und Asiens.
- k) Kalligraphie 1 St. w. Lehrer Cichowicz.
- h) Histor. W 1 god. na tyd. Wydał Dyr. Stoc z Hist. staroz. to samo, co i w kl. II. oddz. niem.
- i) Jeogr. W 2 god. na tyd. Naucz. Popliński. przeszedł Jeogr. państw Europy i Azji.
- k) Kalligr. uczył Nauc. Cichowicz, w 1 godz. na tydzień.

II. Klasse, deutscher Abtheilung.

32 Stunden w.

Ordinarius: Prof. von Szumski.

- a) Evangel. Relig. Unterr. combin. mit der I. Kl. v. 2 St. w. Pred. Moński. Biblische Geschichte vom Anfange bis zur Trennung des israel. und jüd. Reichs nach Kohlrausch und Kabath. Passende Bibelstellen und Liederverse wurden zum Auswendiglernen aufgegeben.
- b) Latein. Oberl. Dr. Benecke. 9 St. w. 3 St. Corn. Nep. (Hamilcar, Hannibal, Cato, Atticus, Miltiades, Themistocles); 2 St. nach D. Schulze, Repetition des etymol. Theils und Hauptregeln der Syntaxis, welche in einer 3ten Stunde durch Extemporalien eingeübt wurden; 2 St. Uebers. aus Gröbel, §. 19—178; 1 St. Zurückgabe der Exercitien.
- c) Deutsch. Prof. Dr. Müller. 3 St. w. 1 St. Grammatik, nach Heyse's Sprachlehre, Abschnitt 1—10; 1 St. Beurtheilung der schriftlichen zweiwöchentlichen Arbeiten; 1 St. Uebungen im freien mündlichen Vortrage.
- d) Polnisch. Prof. v. Szumski. 7 St. w. 2 St. die Syntaxis nach eigener Gram.; 2 St. Uebers. aus dem Poln. ins Deutsche; 1 St. aus dem Deutschen ins Poln.; 1 St. Deklamation; 1 St. Exercit. und Leseübungen.
- e) Französisch. Derselbe. 2 St. w. 1 St. Gramm.; 1 St. Uebers. aus dem Deutschen in's Französi.; 1 St. Exerc. und Leseübungen nach eigener Gram.
- f) Arithmetik wie in der poln. Abth.
- g) Naturgeschichte. Lehrer Nepilly. 2 St. w. comb. mit der I. Klasse. Im Winter die Säu-

Klassa II, oddziału niemieckiego.

32 godzin na tydzień.

Ordynaryusz: Prof. Szumski.

- a) Relig. Ewang. Łącznie z kl. I. oddz. niem. 2 g. na t. X. Moński. Hist. święta aż do podziału państwa żydowskiego, na Judzkie i Izrael, podług Kohlrauscha i Kabatha. Stosownych miejsc z pis. Ś. i wierszy uczono się na pamięć.
- b) Język łaciński. 9 god. na tyd. Naucz. Dr. Benecke. Wytłum. w 3 god. z Kornel. Nep. życia (Hamilkara, Hannibala, Katona, Attyka, Milcyadesa i Temistoklesa) w 2 god. powtórzywszy podług Gram. Schulca cz. Etym. wydał znaczn. praw. ze składni i wprawiał w nie uczniow zadając w 3 g. extemp.; w 2 god. tłum. z Grebla'z niem. na łac. §. 19—178; 1 god. Exercit. i tych rozbieranie.
- c) Język niemiecki. 3 god. na tyd. Prof. Müller. W 1. g. przeszedł z Gram. podług Heyse §. 1—10. 2 god. przechodził wypracow. dwóch tydn.; w 3 god. ćwiczył w ustnym opowiadaniu.
- d) Język polski. 7 god. na tyd. Prof. Szumski. W 2 god. uczył podług włas. Gram. o składni; 2 god. tłum. z polsk. na niem. i w 1 god. z niem. na polsk.; 1 god. deklam.; 1 god. ćwiczenie pism.
- e) Język francuski. W 2 god. na tyd. Tenze Naucz. W 1 god. uczył Gram.; w 2 czytał, tłumaczył i zadawał wypracow.
- f) Rachunki. Jak w kl. II. oddz. polsk.
- g) Histor. natural. W 2 god. na tyd. Naucz. Nepilly. Klasa ta była łączoną z kl. I. oddz.

- gethiere, im Sommer Ornithologie und Entomologie.
- h) Geschichte. Dir. Stoc. 1 St. w. Alte Gesch. bis zu den Pers. Kriegen nach Haacke.
- i) Geographie. Prof. Müller. 2 St. w. Europa nach Stein, bearbeitet von Hirschelmann.
- k) Kalligraphie. 1 St. w.
- niem. W. półroczu zim. wydał o zwierzętach ssących, w letn. o Ornitologii i Entomologii.
- h) Hist. pows. 1 god. Dyr. Stoc. Przeszedł hist. staroż. podług Haacke od stw. świata, aż do wojen perskich.
- i) Jeogr. uczył Prof. Müller w 2 god. na tydz. Wydał o Europie podług Jeogr. Steina, popraw. przez Herszelmana.
- k) Kalligr. 1 god. na tydz.

III. Klasse, polnischer Abtheilung,

32 Stunden w.

Ordinarius: Pred. u. Oberl. Moński.

- a) Kathol. Relig. Unterr. mit der IV. Kl. combinirt.
- b) Latein. 7 St. w. Lehrer Poplinski bis Anfang Januar 1832; von da an der Pred. Moński. Justini lib. 1—15 4 St.; Zurückgabe eines verbess. Exerc. und Ausgabe eines neuen. Von 3 zu 3 Wochen statt des wöchentl. Exerc.; 1 Extemp. pro loco 1 St.; Gramm. nach der Sprachl. von Trojanaki S. 85—139 1 St.
- c) Griechisch. 5 St. w. Derselbe. Jakob's Elem.-Buch 1. Th. S. 1—53. Nach Buttman's Schul-Gramm. das Wichtigste der Formenlehre bis zu den Verbis contractis incl. Nur Weniges konnte über die Verba auf μ mitgetheilt werden.
- d) Polnisch. 3 St. w. Lehrer Poplinski. 1 St. Gramm. 11. Theil von Kopczyński; 1 St. Lesen und Erklären; 1 St. schriftliche und mündliche Uebungen.
- e) Deutsch. 5 St. w. Prof. Czwalina. 1 St. zum Uebers. aus dem Poln.; 1 St. zu Extemp.; 1 St. zu Exercit.; 1 St. zur Gramm.; 1 St. zum Lesen und Hersagen auswendig gelehrter Erzählungen.
- f) Französisch. 2 St. w. Prof. Motty. 1 St. Gramm. und Extemp.; 1 St. Uebers. aus Grange's Abrégé de l'histoire grecque.
- g) Mathem. 4 St. w. Prof. von Buchowski.

Klassa III. oddziału polskiego.

32 godz. na tydz.

Ordynaryusz: X. i Naucz. Wyzszy Moński.

- a) Relig. katol. dawana łącznie z kl. IV.
- b) Język łaciński. 7 god. na tydz. Nauoz. Popliński dawał lekc. aż do Stycznia 1832; od-tąd zaś X. Moński. Z Justina ks. 1—15 w 4 god; Extemp. w 1 god. Oddanie domowych ćwiczeń i zadanie nowych. Od 3 do 3 tyg. zamiast tygod. Exerc. 1 Extemp. o mieysca 1 god; z Gram. Trojańskiego od str. 85—139 1 god.
- c) Język grecki. 9 god. na tydz. Tenże Naucz. czytał i tłum. z Jakoba I. Cz. st. 1—53; wydał podług Gram. Butmana nayglów. praw. o formach aż do contr. łącznie. Ze słów na μ wydano tylko w części.
- d) Język polski. W 3 godz. na tydz. uczył Nauoz. Popliński. W 1 god. Gram. 11 Cz. Kopczyńskiego; 1 god. czytał i objaśniał; 1 god. ćwiczenia piśmien i ustne.
- e) Język niem. 5 god. na tydz. Prof. Czwalina. 1 god. użył do tłum. z polsk; 1 god. do Extemp. 1 god. do Exerc.; 1 god. na Gram; 1 god. do czytania i opowiadania nauczonych się na pamięć powieści.
- f) Język francuski. 2 god. na tydz. Prof. Motty. W 1 god. uczył Gram. i zadawał Ex-temp.; w 2 god. tłumac. z Grange's Abrégé de l'histoire grecque.
- g) Matematyka. 4 god. na tydz. Prof. Bucho-

- Arithm. 2 St.; Wiederhol. der 4 Spec. mit einer genauen Auseinanderfegung abgeleitet aus der Numeration. Die einfachen und Decimalbrüche mit mathem. Auseinanders. Die Theorie der geometr. Proport. und die wesentlichsten praktischen Rechnungen durch zahlreiche Exempel, die in der Klasse und zu Hause gemacht wurden, erläutert. — Geometrie. 2 St. Nach einer Einleitung über die Grundbegriffe die mathem. Encycl. und Abschnitte von den Dreiecken, Parallelen, Vierecken, Vielecken, einiges von den Kreisen.
- h) Naturgeschichte. 2 St. w. Prof. Motty. Geologie und dann von den Metallen.
- i) Geschichte und Geogr. 3 St. w. Dir. Stoc. 1 St. Geschichte der ältesten Staaten Asiens und Africas und die Griechische bis auf Alexander d. Gr.; 2 St. Geogr. Nach einer Einleitung über die mathem., phys und polit. Geogr, die meisten Staaten des westlichen Europas; und das bñliche Preußen nach Stein's Geographie.

III. Klasse, deutscher Abtheilung.

32 Stunden w.

Ordinarius: Oberl. Dr. Benecke.

- a) Evang. Relig. Unterr. f. bei Klasse IV.
- b) Latein. 7 St. w. Oberl. Dr. Benecke. Justin. lib. I—IV. 2 St.; Grammatikalische Uebungen nach Zumpt und Extemporalien 4 St.; Wöchentl. Exercitium 1 St.
- c) Griechisch 5 St. w. Derselbe. Der etymol. Theil der Gram. 3 St.; Jakob's Leseb. 1 Curs. bis p. 31. 2 St.
- d) Deutsch. 3 St. w. Prof. Dr. Müller. 1 St. Gram. nach Heyse, besonders die Lehre von den Konjunktionen und Sätzen; 1 St. Beurtheilung der schriftlichen zweiwöchentlichen Arbeiten; 1 St. freie mündliche Vorträge.
- e) Polnisch. 5 St. w. Lehrer Eichowicz. Nach Poplinski's Syntaxis 2 St.; Uebers. in's Deutsche nach v. Szumski's Wypisy, Th. I. p. 25—102 und 104—208 1 St.; Uebers. in's Poln.

wski. Powtórzył 4 działania z dokładnem wyjaśnieniem opartém na liczeniu. Proste i dziesiętne ułamki z wyjaśnieniem matem. Teoryą proporcji i najglówn. praktyczne rachunki, licznemi przykł., które w kl. i domu wypracowano, objaśnione. Z Jeomet. wydał w 2 g. po wstepie do wyobrażeń, początk. i encykl. matem. o trójkątach, liniach równoległych, czworokątach, wielobokach i cokolwiek o kole.

- h) Histor. natur. Uczył w 1 god. Prof. Motty. Geologii i potem o kruszczach.
- i) Historia i Jeogr. 3 god. na tyd. Dyr. Stoc. Z Historji przeszedł w 1 god. najdawniejs. państwa Azji i Afryki, a z Hist. Greckiej aż do Alexandra W. Jeogr. w 2 god. uczył podług Steina oprócz rysu o jeogr. matem., fizyc. i polit. o państwach Europy zachodniej, i skończył ze wschodniej na państwie Pruskim.

Klassa III. oddziału niemieckiego.

32 god. na tydz.

Ordynaryusz: Dr. Fil. N. Benecke.

- a) Religia; zobacz pod kl. IV.
- b) Język łaciński. 7 god. na t. Dr. Benecke. w 2 god. wylum. z Justina ks. I—VI.; w 4 god. uczył Gram. podług Zumpta i cwiczył w Extemp.; w 1 god. Exercit.
- c) Język grecki. 5 god. na tyd. Tenże sam Naucz. W 3 god. część etymol. Gram.; w 2 g. tłum. z 1. Cz. wypisów Jakobsa aż do str. 31.
- d) Język niem. 3 god. na tyd. Prof. Müller. 1 god. wydał z Gram. Heyse o spójnikach i przyodach; w 1 g. przechodził wypracow. tygod. uczniów; w 1 godz. cwiczył w opowiadaniu ustnem.
- e) Język polski. 5 god. na tyd. Naucz. Eichowicz. W 2 god. uczył o składni podl. Gramm. Poplńskiego; w 1 god. wylum. z wypisów Szumskiego Cz. I. st. 25—102 i 104—208; w 1 god.

- aus Popliński's Auswahl Th. II. p. 54—74 1 St.;
Abwechselnd Exercitien und Extemp., Deklamat.
prof. und poet. Stücke.
- f) Französisch. 2 St. w. Prof. v. Szumski.
Uebers. in's Deutsche 1 St.; Grammat. und
schriftl. Uebungen nach eigener Gram. 1 St.
- g) Mathematik. 4 St. w. Prof. v. Buchowski.
Eben so wie in der III. Klasse poln.
- h) Naturgeschichte. 1 St. w. Lehrer Nepilly.
Mineralogie und Dryctognose. Im Winter die
unmetallischen, im Sommer die metallischen
Fossilien.
- i) Geschichte. Dir. Stoc. 1 St. w. wie in der
III. Kl. poln. Abthl.
- k) Geographie. 2 St. w. Prof. Dr. Müller.
Uebersicht der mathemat. und physik. Geogr.,
Wiederholung Europa's.
- łum. z polsk. na niem. z wypis. Poplińsk. Cz. II.
str. 54.—74. zadawał nakoniec raz Exerc., drugi
raz Extemp. i deklam. prozą i wierszem.
- f) Język Francuski. 2 godz. na tydz. Prof.
Szumski. W 1. god. tłum. z franc. na niem.,
w 2. uczył gram. i ćwiczył w wyprac. piśmien.
podług własnych ks.
- g) Matematyka. 4 god. na tydz. Prof. Buchow-
ski wydał to samo, co i w kl. III. oddz. polsk.
- h) Histor. Natur. 1 godz. na tydzień. Naucz.
Nepilly, Mineralogią i Oryktognozyą. Zimą o
ciałach niekruszców., latem o fosyliach kruszców.
- đ) Histor. 1 god. na tydz. Dyr. Stoc. to samo, co
i w kl. III. oddz. polsk.
- k) Jeografia. 2 god. na tydz. Prof. Müller. Rys
jeogr. matem., fizycznój i powtórz. Europy.

IV. Klasse.

32 St. w.

Die Trennung dieser Klasse in eine polnische und eine deutsche Abtheilung hat erst auf Ostern, und zunächst nur im Latein, Griechischen und Deutschen bewirkt werden können.

Im Winter. Ordinarius der ganzen Klasse: Oberl. v. Wannowski.

Im Sommer. Ordinarius der polnischen Abtheilung: Derselbe.

Ordinarius der deutschen Abtheilung: Prof. Martin.

a) Kathol. Relig. Unterr. mit Kl. III. poln. verein. 2 St. w. Probst Wroblewski. Systemat. Darstellung der Glaubenslehre.

Evangel. Relig. Unterr. mit Klasse III. deut. verein. 2 St. w. Pr. Moński. Glaubens- und Sittenlehre nach eigener Anordnung und mit beständiger Beziehung auf die betreffenden Bibelstellen.

b) Latein. 9 St. w. Oberl. v. Wannowski.

Klasa IV.

32 god. na tydz.

Podzielenie téy kl. na polski i niem. oddz. nastąpiło dopiero od W. nocy i to tylko w łaciń., greckim i niem. języku.

W półr. zim. był Ordynaryuszem całej kl. Naucz. W Wannowski.

Tenże sam od W. Nocy oddziału polskiego.

Ordynaryuszem zaś oddz. niem. był od W. nocy Prof. Martin.

a) Relig. katol., łącznie z kl. III. pols. 2 god. na tydz. X. Pr. Wroblewski. System. wykład nauki wiary.

Relig. ewang. łącznie z kl. III. niem. 2 god. X. Moński. Nauka wiary i moralna podług własnego układu i z odwoływ. ciągłym do miejsc pisma ś.

b) Język łaciński. 9 godz. na tydzień. Naucz. W. Wannowski.

Im Winter: 1 St. Zumpt's Gram. lat. von S. 361—583; 1 St. Extemporalien und Proso- die; 1 St. wöchentliche lateinische häusliche Ar- beiten; 2 St. Caes. bell. Gall. lib. V.; 2 St. Curtius lib. IV. V. bis zu c. XI.; 2 St. Ovid Metamorph. lib. IV. bis v. 272, dann lib. X. bis 297.

Im Sommer. Polnische Abtheilung. 9 St. w. Derselbe. Der grammaticalische Unterricht und die Exercit wie im Winter; 2 St. Caes. bell. Gall. von lib. VI.; 2 St. Curtius von lib. IV. c. XI bis lib. V. c. 6; 2 St. Ovid lib. XI. bis 300.

Deutsche Abtheilung. 9 St. w. Prof. Martin. Caes. de B. G. lib. VI. 2 St.; Cur- tius IV. c. 10—V. initio 2 St.; Ovid. Met. X. 1—82, XI. 86—194, 410—592 2 St.; wöchent- liche Exercitien und Extemporalien 2 St.; Gram. nach Zumpt und metrische Uebungen 1 St.

c) Griechisch. 6 St. w. Oberl. v. Wannowski. 3 St. Gram. nach Buttman. Wiederholung des etymolog. Th. bis zu den Verb. anom.; 3 St. Vierzehntägige Exercitien. Lucian Dial. Deor. 1, 7, 8, 9, 13, 18, 21—26. (incl.) Dial. Mort. bis 5 dial.

Im Sommer. In der polnischen Ab- theilung: 6 St. w. Derselbe. In 2 St. wel- che der Gram. und dem Lucian entzogen wurden, Hom. Od. lib. I. 1—200; dann 2 St. Lucian Dial. Mort. von 5—13, sonst wie im Winter- Semester.

In der deutschen Abtheilung: 6 St. w. Prof. Martin. Lucian. Dial. Mort. 13—17. 2 St.; Hom. Od. IX. 1—192 2 St.; Vierzehn- tägige Exercitien nebst Extemporal. 1 St.; Wie- derholung des Verbuns und der Verba anom. 1 St.

d) Polnisch. 3 St. w. Oberl. Pred. Moński. Wypisy von Szumski II. Th. S. 1—99; Exercit. und Extemporalien.

e) Deutsch. Die polnische Abtheilung mit den polnischen Schülern der Quinta, die deutsche Ab-

W półroczu zimowem: w 1. god. przeszedł z Gramm. Zumpta od §. 352—583.; 1 god. Ex- tempor. i Prozodya; 1 god. wyprac. domowe; 2 god. z Cezara de bel. gal. aż do ks. V.; 2 god. Kurecysz ks. IV. i V. aż do R. XI.; 2 godziny z Owidyusza Metam. ks. IX. aż do w. 272. — potem z ks. X. do w. 297.

W półr. latow.: w oddz. polsk. tenże sam Naucz. w 1 god. Gram. i Exerc.; w 2 god. Ce- zara de bello G. od ks. VI.; w 2 god. Kurecy- sza ks. IV. c. XI. aż do ks. V. c. 6.; w 2 god. Owidyusza ks. XI. aż do 300.

Oddz. niem.: 9 god. Prof. Martin. Ce- zara de bel. G. ks. VI. 2 god.; Kurecysza ks. IV. C. 10—V. initio 2 god.; Ovid Met. X. 1—82, XI. 86—194, 410—592. Co tydzień Exerc. i Extemp. 2 god.; Gram. podług Zumpta, i owi- czenia w wierszu.

c) Język grecki, 6 god. na tyd. Naucz. Wan- nowski. Uczył w 3 god. Gram. podług Buttma- na. Powtórzył część etym. aż do słów anom.; w 3 god. dwutygodn. Exerc. tłum. Lucjana Dial. Deor. 1, 7, 8, 9, 13, 18, 21—26 (włącznie) Dial. Mort. aż do 5 dial.

W półroczu lat. W oddz. polsk.: 6 god. na tyd. Tenże sam Naucz. W 2 god. które Gram. i tłum. z Lucjana odięto, wytłum. z Ho- mera Odys. ks. I. 1—200. Potém w 2 god. z Lucjana Dial. Mors. od 5—13. Z resztą tak- iak w półroczu zim.

W oddz. niem. 6 god. na tyd. Prof. Mar- tin. Lucian. Dial. Mort. 13—17. w 2 god. Hom. Od. IX. 1—192 w 2 god.; co 14 dni Exerc. i Extemp. 1 god.; Powtórzenie słowa i słów anom. 1 god.

d) Język polski. 3 god. na tyd. X. Naucz. Moński. Tłum. z wyp. Szumskiego Cz. II. st. 1—99 i zadawał Exerc. i Extemp.

e) Język niemiecki. Uczniowie kl. IV. oddz. polskiego byli łączeni z uczniami polsk. kl. V.;

tsellung mit den deutschen Schülern der Quinta vereinigt.

- f) Französisch. 2 St. w. Prof. Motty. Gram. Exercit. und Extemp. 1 St.; Lectüre im Précis de l'histoire de la littérature française 1 St.
- g) Naturgeschichte. 1 St. w. Derseibe. Botanik nach eigenem Leitfaden.
- h) Mathematik. 4 St. w. Prof. v. Buchowski. Arithmetik und Algebra. Analyt. Theorie der geometr. Proport. mit Anwendung auf alle niederen praktischen Rechnungsarten, nach Ausfüllung aller etwazigen in der vorhergehenden Klasse gebliebenen Lücken. Gleichungen des ersten Grades. Extraction der Quadrat- und Kubikwurzel aus ganzen und gebrochenen Zahlen und durch Näherung, 2 St.; Geometrie: die vollständige Lehre vom Kreise, von der Ähnlichkeit der Figuren, und alles aus der Elementargeometrie hierher gehörige. (Die niedere Feldmessenkunst (durch prakt. Messungen auf dem Felde erläutert.) Ebene Trigonometrie, durch die Proportionen erläutert 2 St.
- i) Geschichte. 2 St. w. Dir. Etoc. Griechische Gesch. ganz; Röm. bis auf das 1. Triumvirat mit Einschluß der alten Geogr. nach Ellendts. Gesch. und Nitsch Geogr. Atlas von d'Anville.

V. Klasse

32 Stunden w.

Ordinarius: Prof. Czwalina.

- a) Kathol. Relig. 2 St. w. Probst Wroblewski, mit Klasse VI comb. Erklärung des Evang. Matth. und Kirchengesch. der ersten Jahrhundert. Evangel. Relig. siehe bei Sexta.
- b) Latein 8 St. w. Im Winter Prof. Martin. Livius 1. XXIII 4 St.; Virgil. Aen. II. 2 St.; Extemporalien 1 St.; Exercitien 1 St. — Im Sommer: Cic. Or. pr. Sex. Rose. Am., Exercitien und Extempor. der Studien-Direktor Wendt 6 St.; Terent. Andr. 2 St. Prof. Martin.
- c) Griechisch. 6 St. w. Oberl. v. Wannowski. Syntaxis nach Buttman's §. 122—149. Wieder-

również uczniowie kl. 4. odd. niem. z uczniami niem. kl. 5tęy.

- f) Język francuski. 2 god. na t. Prof. Motty. W 1. god. uczył Gram. i zadawał Exerc. i Ext.; w 2gięy czytał i tłum. z Précis de l'histoire de la littérature franç.
- g) Histor. natur. 1 god. na tydz. Prof. Motty. Wydał botanikę podług własnego dziełka.
- h) Matematyka. 4 god. na tydz. Prof. Buchowski. Arytm. i Algebrę, Analit., teoria stęsunków geom. z zastósow. na wszelkie rachunki prakt. i uzupełnienie wszystk. w poprzed. kl. nie wydanych części. Równania 1go stop. Wyciąganie pierw. kwadr. i sześciennych z całych i ułamk. liczb i zbliżanie tychże w 2 g.; z geometryi: nauka dokład. o kole, podobieństwie figur i wszystko; cokolwiek należy do jeomet. początk. Miernictwo — udowodn. mierzeniem na polu — Trygonom. prostokr. objaśniał zastósow. w 2ch god. na tydz.
- i) Histor. 2 god. na tydz. Dyr. Stoc. Cała historia grecką i z rzymskięy aż do 1. tryumwir. wraz z jeogr. staroz. podług Historji Ellendta i Jeogr. Nitscha przy używaniu atlasu d'Anville.

Klassa V.

32 god. na t.

Ordynaryusz: Prof. Czwalina.

- a) Nauka religii katol. 2. god. X. Pr. Wroblewski. Kl. ta była z VIą łączona. Wykładat. Ewangel. S. Mateusza i uczył historji pierwszych wieków. Rel. Ewangel. obacz pod kl. VI.
- b) Język łaciński. 8 god. na tydz. aż do W. nocy uczył Pr. Martin. Thum. Livi. ks. XXIII. w 1 g. Würgil. Eneid. II. 2 god., Extemp. 1 g., Exercit. 1 g. Od W. nocy Cic. or. p. Sex. Rose. Exercit. i Extemp. Dyr. Wendt 6 god. Terent. Andr. 2 god. Prof. Martin.
- c) Język grecki. 6 god. na t. Naucz. Wannowski. O składni podług Gram. Buttmana §. 122

- Holung einzelner Abschnitte der Etymologie und Zurückgabe der 14tägigen häuslichen Exercitien 2 St.; Lucian Toxaris von cap. 31 bis zu Ende. Bis Accusatus 2 St.; Hom. Od. lib. XVI. XVII und die Hälfte von XVIII. 2 St.
- d) Polnisch. 3 St. w. Lehrer Popliński. Lesung und Erklärung der vorzüglichsten Stücke aus seinen Wypisy 1 St.; Theorie der Poesie 1 St.; freie Ausarbeitung 4 St.
- e) Deutsch. 3 St. w. Prof. Dr. Müller (Mit den Schülern der deutschen Abth. der Quarta vereinigt.) Beurtheilung der 14tägigen häuslichen Ausarbeitungen 1 St.; freie mündliche Vorträge 1 St.; Vorträge 1 St.
- f) Französisch. 2 St. w. Prof. Motty. Gram. und Extemp. 1 St.; Uebersetzungen ins Deutsche aus seinem Précis de l'histoire &c. S. 105 — 154; Exercitien (14tägig) 1 St.
- g) Mathematik. 4 St. w. Prof. v. Buchowäski. Wiederholung der Extraction der Wurzeln und die Lehre von den Exponenten und Logarithmen. Gleichungen des zweiten Grades, nebst der Theorie von den Reihen und Combinationen. Die Lehre von den Ebenen, Stereometrie und sphärische Trigonometrie.
- h) Physik. 2 St. w. Prof. Czwalina. Nach Kries, vom Anfange bis zur Lehre von den flüssigen Körpern.
- i) Geschichte. 2 St. w. Dir. Stoc. Mittlere Geschichte bis 1491 nach Remer, mit Benutzung des histor. Atlases von Kruse.
- 149. Powtórz. niekt. rozdz. o Etymol. i oddawano 14dni. wypracow. 2 god. Lucyan Toxaris od c. 31. aż do końca. Bis Accusatus 2 god. Hom. Od. ks. XVI. XVII. i połowę k. XVIII. 2 god.
- d) Język polski. 3 god. na tyd. Naucz. Popliński. Czytan. i objaśn. nappiękn. powieści z swoich wypisów 1 god.; teoria poezyi 1 god.; wolne wypracow. 1 god.
- e) Język niemiecki. 3 g. na t. Prof. Müller. (Uczn. niem. kl. 4. byli z tą kl. łączeni.) Rozbierał krytycznie 14dniowe wypracow. w 1 g.; kazał opowiadać ustnie 1 g.; naukę o wierszu 1 god.
- f) Język francuski. 2 god. na tyd. Professor Motty. Gram. i Extemp. 1 god., tłum. na język niemiecki z Précis de l'histoire etc. str. 105 — 154 i Exercit. 1 godz.
- g) Matematyka. 3 god. na tyd. Prof. Buchowski. Powtórzył o wyciąganiu pierwiastków i naukę o wykładnikach i logorytmach; równania 2. stop. wraz z teorią o ciągach i kombinacyach. Naukę o płaszczyznach, stereometrią i trygonometrią sferyczną.
- h) Fizyka. 2 god. na tyd. Prof. Czwalina. Po dług Kriesa od początku, aż do nauki o ciałach płynnych.
- i) Historia. 2 god. na tyd. Dyr. Stoc. Histor. średnią, aż do odkrycia Ameryki, używając przytem atlasu histor. Krusego.

VI. Klasse.

32. St. w.

Ordinarius: Prof. Dr. Müller.

- a) Kathol. Relig. 2 St. w. Probst Wroblewski. f. in der V. Klasse.
Evangel. Relig. 2 St. w. Oberl. Pred. Moński. Erklärung des Evangel. Matth. und des Briefes Jakobi.
- b) Latein. 8 St. w. Im Winter. Prof. Martin. Cic. Tusc. lib. I. und II. 4 St.; Horat. Carm.

K l a s s a VI.

32 god. na tyd.

Ordynaryusz: Prof. Dr. Müller.

- a) Relig. kat. 2 god. na tyd. zobacz pod kl. V.
Relig. Ewang. 2 god. na tyd. X. Moński. Objasniał Ewangel. Ś. Mateus. i list Ś. Jakoba.
- b) Język łaciński. 8 god. na tyd. Zimą Prof. Martin. Cic. Tusc. lib. I. i II. 4 god.; Horat.

- lib. III. IV. Satir. I. 1. 2 St.; freie Ausarbeitung und Exercit. 1 St.; Extemporalien 1 St. Im Sommer der Studien-Direktor Wendt: Tacit. Annal. lib. III. und IV. bis c. 50. 4 St.; Plaut. Mil. Glor. 2 St.; Beurtheilung der häuslichen Arbeiten, Extemporalien, Disputirübungen 2 St.
- c) Griechisch. 6 St. w. Prof. Martin. Demost. Or. de Corona. 3 St.; Sophocl. Ajax. 2 St.; Exercitien (aus Cornel. Nep.) Extemporalien und Gram. 1 St.
- d) Polnisch. Lehrer Popliński. 3 St. w. Litteraturgeschichte bis 1622 1 St.; Lectüre 1 St.; freie Vorträge und Beurtheilung der schriftlichen Arbeiten 1 St.
- e) Deutsch. Prof. Müller. 3 St. w. Anleitung zur Anfertigung schriftlicher Aufsätze nach Reinbeck's Rhetorik 2 St.; Lectüre (aus Göthe, Schiller, Klopstock, Stolberg, Herder, dem Nibelungenliede u. s. w.) 1 St.; freie mündliche Vorträge, alle 4 Wochen, abwechselnd mit schriftlichen Dispositionen 1 St.
- f) Französisch. Prof. Motty. 2 St. w. Lectüre aus Ideler und Nolte. (Lesage, Duclos, Diderot, Voltaire, Barthelemy) nebst den zwei ersten Gefängen der Henriade 1 St.; Extemporalien, 14tägige Exercitien und Abriss der franzöf. Litteratur 1 St.
- g) Mathematik. 3 St. w. Prof. v. Buchowski. Wiederholung des in den vorhergehenden Klassen Vorgetragenen, namentlich der Stereometrie, sphärischen Trigonometrie, der Gleichungen u. s. w.; dann die Theorie der Kegelschnitte auf analytischem Wege.
- h) Physik. Prof. Czwalina. 2 St. w. Nach Neumann: die Akustik, die Lehre vom Wärmestoff, die Optik, Katoptrik und Dioptrik.
- i) Geschichte. Dir. Stoc. 2 St. w. Von der Entdeckung Amerika's bis zum siebenjähr. Kriege nach Ellendt.
- k) Philosophie. Prof. Müller. 1 St. w. Logik nach Matthia's Lehrbuch.
- Carm. lib. III. IV. Satir. I. 1. 2 god.; wypracow. 1 Exerc. 1 god.; Extemp. 1 god. Latem: Dyr. nauk Wendt. Tacit. Annal. lib. III. i IV. (półowę) 4 god.; Plaut. Mil. Glor. 2 god.; Rozbiór kryt. wypracowań-dom. Extemp. i cwiczenia w rozprawianiu 2 god.
- c) Język grecki. 6 god. na tyd. Prof. Martin: Demost. Or. de Corona 3 god.; Soph. Ajax 2 g.; Exercit. (z Kornel. Neposa) Extempor. i Gram. 1 god.
- d) Język polski. 3 god. na tyd. Naucz. Popliński. Histor. Liter. aż do 1622 w 1 god.; czytanie 1 god.; cwiczenie w wymowie i krytyka wypracowań 1 god.
- e) Język niem. 3 god. na tyd. Prof. Müller. Podał skazowkę do pisania rozpraw podług dzieła Reinbecka i uczył Retoryki 1 god.; Rozbierał kryty. wypracowania, czytał (z dzieł Getego, Szylera, Klopstocka, Stolberga, Herdera i t. d.) 1 god.; cwiczenie w opowiad. i zadawania dysp. na przemian co 4 tygd. w 1 god.
- f) Język francuski. 2 godz. na tydz. Prof. Motty. W 1 g. czytał i tłum. z Ideler i Nolte (Lesage, Duclos, Diderot, Voltaire, Barthelemy), pierwsze dwa śpiewy z Henryady; w 1 god. wydał krótki rys histor. lit. franc. i kazał pisać Extemporalia.
- g) Matematyka. 3 god. na tyd. Prof. Buchowski. Powtórzywszy wszystko, czego był uczył w kl. poprz., mianow. Stereonom. Trygonom. sfer. równania, i t. d., wydał teorią przecięć ostrokągu w sposób analityczny.
- h) Fizyka. 2 god. na tyd. Prof. Czwalina. Uczył podług Neumana o akustyce, ciepłiku, optyce, katoptryce i dioptryce.
- i) Histor. powsz. 2 god. na tyd. Dyr. Stoc. Hist. nową od odkrycia Ameryki aż do wojny 7letnię, podług dzieła Ellendta.
- k) Filozofia. 1 god. na tyd. Prof. Müller, Logika podług dzieła Matthie.

Hebräische Sprache.

I. Klasse. Lehrer Schönborn. 2 St. w. Formenlehre nach Gesenius, und übersetzt aus dessen Lesebuch pag. 56—76 und Samuel II. Aus Hantsche's Hebr. Übungsbuch wurde übersetzt in's Hebr. pag. 1—16 und Matth. cap. 12—15.

II. Klasse. 3 St. w. Derselbe. Ps. XX—CL. und aus Hantsche's Übungsbuch pag. 46—201 und die ersten Capp. aus II. Macc.

Zeichnen.

Der Zeichenunterricht wird für sämtliche Schüler in 3 Kl. von dem Lehrer Perdisch erteilt.

1ste Kl. Elemente des Linearzeichnens, verbunden mit der Formenlehre. — Elemente des perspektivischen Zeichnens und der Schattirung.

2te Kl. Uebergang zum künstlerischen Zeichnen.

3te Kl. Künstlerisches Zeichnen.

Der Unterricht fällt außerhalb der Schulzeit, und begreift 8—12 St. w.

Gesang.

Am Gesangunterrichte nehmen nur die Befähigten, und namentlich Freischüler Anteil. Er wird in 3 Klassen, jede 4 St. w., von 4 bis 6; Mittwoch und Sonnabend von 2 bis 4 vom Lehrer Scigalski erteilt.

Turnübungen.

Die gymnastischen Übungen begannen im Frühjahr 1831, nachdem es den eifrigen Bemühungen des Herrn Studien-Direktors Jakob gelungen war, alle entgegenstehende Hindernisse zu beseitigen, und nachdem insbesondere die mit der Acquisition eines dazu geeigneten Grundstücks, und der Anschaffung der erforderlichen Geräthschaften verbundenen Kosten, theils durch die Summe von 200 Rthlr. aus der Gymnasial-Kasse, welche auf Antrag der vorgeordneten Behörde, Ein hohes Ministerium bewilligt hatte, theils durch freiwillige Beiträge von Seiten einzelner Eltern unserer Schüler bestritten worden waren. Der Ausbruch der Cholera machte schon im Juli v. J. die Einstellung dieser Übungen not-

Język hebrejski:

I. Klasa. 2 god. na tyd. uczył Gram. podług Gezeniusza i wytłum. z wypisów przez tegoż wyd. od st. 56—67. i Samuel II.; z Hantschego wypisów tłum. na język hebr. st. 1—16 i z Matth. C. 12—15.

II. Klasa. 3 god. na tyd. Tenże sam Naucz. Wytłum. Ps. XX—CL. i z wypisów Hantschi p. 46—101 i pierwsze Rozd. z II. Makabec.

Rysunki.

Wszyscy uczniowie biorący lekcją rysunków podzieleni byli na 3 kl. Naucz. Perdisch.

W 1wszój kl. uczył rysować linie łącznie z nauką o formach. — Początki rysunków podług perspektywy i cieniowania.

2ga kl. Przejścia do rysunków sztucznych.

3cia kl. Rysunki podług sztuki.

Lekcye dawane były po godzinach zwyczajnych, ogółem 8—12 na tyd.

Nauka śpiewania.

Oprócz uczniów uwolnionych od opłatv szkół, uczyli się z innych tylko najzd. tnieysi. Nauka ta dawana była w 3ch kl., w każdój po 4 g. na tyd., od 4—6ty, a we środę i sobotę od 2—4. Naucz. Scigalski.

Ćwiczenia gimnastyczne.

Ćwiczenia gimnastyczne rozpoczęły się na wiosnę 1831, gdy się usilnemu staraniu P. Dyr. Stud. Jakoba udało wszelkie trudności przeciwne ułatwić i gdy połączone z temiz nakłady na zakupienie zdátnego do tego placu i przysposobienie potrzebnych narzędzi, częścią sumą 200 Tal. z kassy gimnaz., iąką na wniosek tuteysz. Przesw. Dozoru Szkółn. Dostoyne Ministeryum przeznaczyło, częścią przez dobrowolne składki ze strony pojedynczych rodziców uczniów naszych i innych uczestników, zaspokoione zostały. Wybuch cholery już w Lipcu z. r. zawieszenie tych ćwiczeń koniecznym uczynił, a w tym roku liczba udział w nich mającój młodzieży tak była szeszupła, iż kosza za

wendig; und in diesem Jahre war die Zahl der theilnehmenden Jugend so beschränkt, daß die Kosten durch die Beiträge nicht gedeckt wurden, und deshalb schon in der Mitte des Julii d. J. die Uebungen geschlossen werden mußten. Wenn aber ein Theil des hiesigen Publikums noch immer gegen diese öffentlichen Leibesübungen manche Vorurtheile hegt; so erscheint doch die große Nützlichkeit derselben so wenig zweifelhaft, daß das Direktorium im künftigen Jahre es sich zu einer besondern Pflicht machen wird, der vorgesetzten Behörde solche Einrichtungen und Maßregeln zur Genehmigung vorzulegen, und dieser Angelegenheit überhaupt eine so lebhaftes Aufmerksamkeit zu widmen, daß das begonnene Werk nicht bloß erhalten, sondern auch einer allgemeinen Theilnahme des Publikums empfohlen werde.

II. Uebersicht

der wichtigsten Verordnungen, welche in dem vergangenen und jegigen Schuljahre von dem hohen Ministerio und dem hochverordneten Provinzial-Schul-Collegio in Betreff des Gymnasii erlassen sind.

- 1) Nach dem Reskr. vom 15. Oktober 1830 wird von Sr. Majestät dem Könige für die Verfassung einer zweckmäßigen deutschen Grammatik für Polen ein Preis von 600 Rthlr. gesetzt.
- 2) Das vom 15. Januar 1831 verordnet, daß von jetzt, den inländischen Studirenden, welche sich dem Studio der Theologie widmen wollen, das gesetzlich vorgeschriebene akademische Triennium erst von dem Zeitpunkte ab, gerechnet werden soll, wo sie mittelst eines Zeugnisses einer Schulprüfungs- oder einer Königl. wissenschaftlichen Prüfungs-Kommission werden nachgewiesen haben, daß sie in Hinsicht der Kenntniß der Hebräischen Sprache reif zum theolog. Studium sind.
- 3) Dem vom 17. März 1831 zufolge, sollen die mit dem Zeugnisse Nro. III. oder der Untüchtigkeit, zur Universität abgegangenen Schüler, wenn sie

składek tychże pokryte bydź nie mogły, i dla tę przyczyny ćwiczeń takowych już w Lipcu r. b. zaprzestać musiano. Lubo iednak tuteysza publiczność w znaczney części ieszcze iest przeciwko takowym publicznym ćwiczeniom ciała uprzedzona, przeciez wielki z tychże wynikaący użytek tak niewatpliwym bydź się okazuje, iż Dyrektoryum na przyszłą wiosnę za szczególną sobie mieć będzie powinność przełożyć właściwey władzy takie urzędzenia i środki, i tym zakładem w ogóle tak troskliwie się zajmować, aby rozpoczęte dzieło nie tylko utrzymywane, abe także publiczności poleconem zostało.

II. W y k a z

naywazniejszych urzędzeń wydanych w roku szkolnym przeszłym i terazniejszym, tak przez dostoyne Ministryum, iako i przez tuteyszą Radę Szkolną, tyczących się Gimnazyum.

- 1) Podług resk. z dnia 15. Października 1830 racył Nayaśnieyszy Pán 600 Tal. przeznaczyć za wypracowanie Grammatyki niemieckiey stosowney dla polaków.
- 2) Resk. z dnia 15. Stycznia 1831 stanowi, iż kurs dla Akademików redaków, chcących się poświęcić naukom teolog. prawem przepisany trzyletni, dopiero od tego czasu rachować się będzie, kiedy świadectwem przez Kommissyą Examinacyjną przy Gimnazyach, lub Uniwersytetach wydanem udowodnią, iż we wzgledzie znaomości języka hebreyskiego do nauk teolog. usposobionymi są.
- 3) Reskr. z dnia 7. Marca 1831. Uczniowie udający się na Uniwersytet z zaświadczeniem pod Nro. III. czyli niedobrytalości, chcąc przez

- sich in einer nochmaligen Prüfung ein besseres Zeugniß zu erwerben beabsichtigen, sich innerhalb 18 Monaten, vom Tage ihrer Immatrikulation an gerechnet, bei einer Königl. wissenschaftlichen Prüfungs-Kommission wieder zur Prüfung melden können. Erhalten sie aber auch bei dieser zweiten das Zeugniß sub Nro. III., so soll ihnen eine dritte Prüfung pro immatriculatione nicht mehr verstattet werden.
- 4) Nach dem vom 26. März 1832 soll das Obige auch auf diejenigen Schüler, welche das Abiturienten-Examen bei dem Gymnasio abgelegt und das Zeugniß sub Nro. III. erhalten haben, angewendet werden.
- 5) Vom 2. Juni d. J. Diejenigen Schüler des Gymnasiums, welche durch Anlage, Neigung und Vorkenntnisse eine vorzügliche Bestimmung zum Studium der Naturwissenschaften zu haben scheinen, sollen bei ihrem Abgange von der Schule, auf das naturwissenschaftliche Seminarium in Bonn aufmerksam gemacht werden.
- 6) Vom 21. Februar und August d. J., das Verbot, nach welchem den Schülern der Besuch von Theater, Conditoreien und Billardhäusern &c. untersagt worden, wird erneuert und eingeschärft.
- 7) Nach einem Reskript des Königl. Justiz-Minist. ist angeordnet worden, daß derjenige, welcher bei dem Abgange vom Gymnasio nur das Zeugniß Nro. III. erhalten und auch während der Universitätsjahre sich kein besseres Zeugniß in einer nochmaligen Prüfung erworben hat, mit dem Gesuche um Zulassung zur ersten juristischen Prüfung zurückgewiesen werden soll.
- 8) Vom 3. August d. J. Um der Ueberfüllung der untern Klassen vorzubeugen, ist die frühere Verfügung, nach welcher Schüler, welche 2 Jahre eine der 3 untern Klassen der Anstalt besucht haben, ohne promovirt worden zu seyn, entfernt werden sollen, erneuert worden. Zugleich wird als das Maximum der Frequenz in einer Klasse die Zahl 70 festgesetzt.
- 9) Der Verfügung vom 25. Juli d. J. zufolge, sollen
- pöniéy składany popié lepsze uzyskać świadectwo, mogą się dopiero po upłynieniu 18 miesięcy od dnia ich immatrykulacyi do powtórnego zgłaszać egzaminu. Gdyby zaś i w tym upadli, na ten czas nie wolno im będzie składać po trzeci raz egzaminu.
- 4) Według Reskryptu z dnia 26. Marca rozciąga się powyższe urządzenie i na tych uczniów, którzy przy Gimnazyach examen dojrzałości złożywszy, tylko Nr. III. otrzymali.
- 5) Reskrypt z dnia 2 Czerwca zaleca Rektorowi, aby uczniów utalentowanych, usposobionych, mających szczególniejszą chęć do nauk przyrodzonych zwracał uwagę przy ich odesięciu ze szkół, na Seminarjum przy Akademii w Bonn, dla nauk przyrodzonych utworzone.
- 6) Reskrypt. z dnia 21 Lutego i Sierpnia r. b. ponowiony jest zakaz, według którego uczniom tutejszym nie wolno odwiedzać teatru, cukierni i bilardów.
- 7) Reskrypt JW. Ministra sprawiedl. stanowi, iż uczeń, który przy wyięciu ze szkół pod Nro. III. świadectwo otrzymał, i będąc na Akademii, przy złożeniu egzaminu powtórnego lepszego nie uzyskał, nie będzie przypuszczonym do pierwszego prawniczego egzaminu.
- 8) Reskrypt z dnia 3. Sierpnia r. b. Rada szkolna zapobiegając przepełnieniu trzech klas niższych, ponowila dawniejsze urządzenie, według którego ci uczniowie ze szkół oddalonymi być mają, którzy, bywszy w iednéy z tych trzech klas 2 lata, promocyi do wyższej nie otrzymali. Ustanowiono oraz, iż odtąd nie może być w iednéy klasie więcéy uczniów, iak 70.
- 9) Według Reskryptu z dnia 25. Lipca r. b. mają

len von nun an, alle Schüler ohne Ausnahme, entweder an dem Gesänge oder dem Zeichnen-Unterrichte Theil nehmen.

10) Nach dem Rescript vom 25. Juli, soll von Michaeli d. J. ab, die IV. Klasse in allen Unterrichts-Gegenständen in einen deutschen und polnischen Cbtus getheilt werden.

11) Nach einer Verordnung vom 4. September, ist den Schülern des Gymnasii der Besuch der von Raczynskischen Bibliothek, ohne besondere Erlaubniß von Seiten des Direktoriums, nicht gestattet.

12) Durch das Rescript vom 9. September d. J. werden einige wesentliche Abänderungen im Lehrplane der 3 untern Klassen angeordnet. Bisher wurden in der I. und II. Klasse polnischer und deutscher Abtheilung nöthentlich sieben und in den beiden Abtheilungen der III. Klasse w. 5 St. derjenigen Sprache, welche nicht Muttersprache ist, also in der polnischen Abtheilung der deutschen, und in deutschen Parallellassen der polnischen Sprache gewidmet. Wenn gleichwohl die auf allen Gymnasien unseres Staates vorschriftsmäßige nöthentliche Stundenzahl 32 nicht überschritten werden durfte, so mußten mehrere wichtige Lehr-objekte mit weniger Stunden bedacht werden, als auf allen anderen Gymnasien außerhalb dieser Provinz ihnen bestimmt sind. Unter dieser Beschränkung litten besonders die Geographie, Geschichte und Naturgeschichte, und es hat sich als unmöglich erwiesen, den Anforderungen zu genügen, welche mit vollem in dem Bedürfnisse der Zeit tiefgegründeten, und ohne Nachtheil für die Ausbildung der Jugend nicht länger abzuweisenden Rechte in Betreff der genannten Wissenschaften an eine gelehrte Bildungsanstalt gemacht werden.

Das königliche Provinzial-Schul-Kollegium hat die Nothwendigkeit anerkannt, das Mißverhältniß, welches in unserm Lehrplane der drei untern Klassen zwischen den Sprachen und den Wissenschaften immer fühlbarer geworden, zu beseitigen. Auf Desselben Antrag hat Ein hohes

wszysey uczniowie bez wyjątku brać lekcyę w rysunkach lub śpiewaniu.

10) Reskrypt z dnia 25. Lipca r. b. nakazuje, aby od Ś. Michała r. b. klasę czwartą na niemiecki i polski oddział we wszystkich przedmiotach naukowych podzielić.

11) Podług Reskryptu z dnia 4. Września r. b. nie wolno żadnemu uczniowi Gimn. odwiedzać biblioteki Raczynskich bez wyraźnego pozwolenia na piśmie od Dyrektorów.

12) Reskrypt z dnia 9. Września r. b. nakazuje niektóre zmiany w planie dotychczasowym lekcyi dla trzech klas niższych. Dopóty uczono w klasie I. i II. oddziału polskiego i niemieckiego w 7 godzinach na tydzień i w obydwóch oddziałach klasy III. w 5 god. tego języka, który nie był oyczystym, to jest: w oddz. polskich niemieckiego; a w oddział. niemieckich równych klas polskiego. Lubo tu więcej godzin iak 32 god na tyd., które dla wszystkich Gimnazyów państwa naszego prawem przepisane, na lekcyę przeznaczyć nie można było; dawano iednakże wiele ważnych przedmiotów w mniej godzinach, niż się zwykle dawać zwykło w Gimnazyach innych prowincyi. Ograniczenie to ściągalo się do Jeografii, Historyi i Historyi naturalney, i okazało się przeto rzeczą prawie nie podobną, uczynić zadosyć żądaniom, iakich słusznie potrzeba czasu bez uszczerbku wykształcenia młodzieży w względzie wzmiankowanych umiejętności, po instytutach naukowych wymagać ma prawo.

Prześwietna Rada szkólna uznała za potrzebę zapobiedz stosunkowi nienależystemu, iaki się dał uczuć w planie naukowym dla trzech klas niższych pomiędzy językami a innemi wiadomościami. Na Jęy wniosek zezwolilo doystoyne Minist. na następującą zmianę, której zamiać

Ministerium folgende Abänderungen genehmigt, deren dankbar anzuerkennender Zweck ist, den Wissenschaften in unserm Lehrplane mehr Raum zu gestatten, ohne daß der Erlernung der polnischen und deutschen Sprache dadurch Eintrag geschieht.

In der untersten Klasse — Prima — beider Abtheilungen sollen von Michaeli an, gewidmet werden:

- 1) der Muttersprache 3 Stunden (bisher 2);
- 2) in der polnischen Abtheilung der deutschen, und in der deutschen Abtheilung der polnischen Sprache 5 St. (bisher 7);
- 3) der Geschichte 1 St. (wie bisher);
- 4) der Geographie 3 St. (bisher 2).

In der zweiten Klasse — Secunda — beider Abtheilungen sind dieselben Veränderungen angeordnet worden, nur daß die Geschichte in 2 Stunden w. vorgetragen werden soll.

In der Tertia beider Abtheilungen:

- 1) der Muttersprache 2 St. (bisher 3);
- 2) der deutschen Sprache in der polnischen Abtheilung, und der polnischen Sprache in der deutschen Abtheilung 4 Stunden (bisher 5);
- 3) dem Griechischen 4 Stunden (bisher 5);
- 4) der Geschichte 3 Stunden (bisher 1);
- 5) der Naturgeschichte 2 St. (bisher 1 St.).

iest i z wdzięcznością przyjętym bydź powinni, mieć na wiadomości większy wzgląd, ięzykowi polskiemu i niemieckiemu: żadnego nie przynosząc uszerbka.

WV klassie I. obydwóch oddziałach przeznacza się od Ś. Michała r. b.:

- 1) na ięzyk oyczysty, godzin 3 na tyd. (dopóty były tylko 2 god.);
- 2) w oddziale polskim na ięzyk niemiecki, w oddziale niemieckim na ięzyk polski, god. na tyd. 5 (dopóty było 7);
- 3) na Histor. Powsch. godz. na tyd. 1 (jak dopóty);
- 4) na Jeografią god. na tyd. 3 (dopóty 2).

WV klassie II. obydwóch oddziałów nakazano tę samę zmianę, wyjąwszy, iż dla Histor. powszech. są 2 god. na tyd. wskazane;

WV klassie III. obydwóch oddz.

- 1) dla ięzyka oyczyst. 2 godz. na tyd. (dopóty 3);
- 2) dla ięzyka niemieck. w oddziale polskim. i dla polskiego w oddziale niem. 4 god. na tyd. (dopóty 5);
- 3) dla ięzyka greckiego 4 god. na tyd. (dopóty 5);
- 4) dla Historji Powsz. god. na tyd. 3 (dopóty była tylko jedna god.);
- 5) dla Historji Natur. god. 2 (dopóty tylko 1 god.).

B.
C h r o n i k.

Die politischen Ereignisse im benachbarten Polen, von 1830—1831, dann die unmittelbar darauf folgende verheerende Seuche haben auf unsere Anstalt einen beklagenswerthen Einfluß geübt.

Um an dem im Nachbarlande ausgebrochenen Aufstande Theil zu nehmen, entzogen sich der Anstalt und den Pflichten, wodurch sie an dieselbe gebunden waren, in den Monaten Januar und Februar v. J., der katholische Religionslehrer, Domvikarius v. Loga und der Lehrer Braun, und theils durch ihr Beispiel zu demselben Schritte verleitet, theils auf Verlangen der Eltern, welche in jener bewegten Zeit ihre Obhut unter ihre unmittelbare Aufsicht stellen, und so den Wirkungen politischer Aufregung entziehen wollten, über 100 Schüler.

Die dadurch veranlaßten Störungen nicht des Unterrichts, welcher keine Unterbrechungen erlitt, sondern der geistigen Spannung und des wissenschaftlichen Strebens unserer Schüler, die als solche ihre Bestimmung nur dann erreichen können, wenn sie nur innerhalb des Kreises der Schule ihre Kräfte üben und bilden, wirkten noch fort, als der Ausbruch der Cholera eine mehrwöchentliche Unterbrechung — vom 15. August bis 16. September für die Schüler aus der hiesigen Stadt, und bis 20. Oktober für die Schüler aus der Provinz — des Unterrichts nothwendig machte.

Um dieselbe Zeit erlitt die Anstalt einen harten Verlust dadurch, daß der Studien-Direktor Professor Jakob uns verließ, um das Direktorialat des Gymnasiums zu Lübeck zu übernehmen. Wie dieser unser ehemaliger Kollege in der gelehrten Welt sich einen dauernden Namen gegründet hat, so hat er auch in seiner zwiefachen Stellung als Lehrer und Studien-Direktor unseres Gymnasiums sich in den Herzen der Lehrer und Schüler ein bleibendes dankbares Andenken gesichert.

B.
K r o n i k a.

Politische wypadki w sąsiedniem Królestwie Polskiem w roku 1830—1831. i bezpośrednio po tychże nastąpiiony wybuch straszliwéy zarazy, miały na nasz Instytut wpływ nader smutny.

Aby być uczestnikami wybuchłego w ościenném państwie powstania, usunęli się od Instytutu i obowiązków, iakie ich do tegoż wiązały, w miesiącach Stycznia i Lutym r. z. Nauczyciel religii katolickiéy i Wikaryusz Tumski, X. Loga i Nauczyciel Braun, i częścią ich przykładem do tegoż kroku zachęconych, częścią na żądanie rodziców, którzy w owych burzliwych czasach swych synów pod swój bezpośredni dozór odebrać i od wpływu politycznego popędu zachować cheieli, wyszło przeszło 100 uczniów ze szkół.

Sprawione przez to przeszkody, nie w lekcyach, bo te żadney przerwy nie doznały, lecz w umysłowém nateżeniu i naukowém dążeniu naszych uczniów, którzy iako takowi wtedy tylko przeznaczonemu swemu odpowiedzieć mogą, skoro iedynie w obrębie szkoły swych sił doświadczają i te doskonala, ieszcze trwały, gdy wybuchnięcie cholery kilkotygodniową przerwę w udzielaniu nauk konieczną uczyniło; ta bowiem dla uczniów z tuteyszego miasta trwała od 15. Sierpnia do 16. Września, a dla uczniów z prowincyi do 20. Października.

Około tego samego czasu poniósł nasz Instytut dotkliwą stratę przez to, iż Dyrektor stud., Professor Jakob, przyjąwszy rektorstwo w Gimnazjum w Lubece, nas pożegnał. Jak ten, niegdys nasz kollega, w uczonym świecie piękne sobie imię ziednał, tak i w podwójnym stosunku swoim z naszym Gimnazjum, iako Nauczyciel i Dyrektor naukowy w sercach Nauczycieli i uczniów trwały pomnik wdzięczności sobie zapewnił.

An dessen Stelle trat der bisherige Professor am Berlińskich Gymnasium H. Wendt, und wurde am 10. April d. J. von dem Herrn Konsistorialrath Dr. Jakob in sein Amt als Studien-Direktor eingeführt. Die Feierlichkeit dieses Aktes, welchem sämtliche Lehrer und Schüler beimohnten, wurde durch die Anwesenheit des Oberpräsidenten Herrn Flottwell erhöht.

Die erledigte Stelle des katholischen Religions-Lehrers wurde dem Kanonikus ad St. Mar. Magdal. und Probst Herrn Wroblewski provisorisch übertragen.

Nach dem Rescript vom 9 Juni v. J. hat das Königl. Ministerium auf den Antrag des Königl. Provinzial-Schul-Kollegii hieselbst genehmigt, daß dem Schulamts-Kandidat Nepilly in Breslau, die nach dem ehemaligen Lehrer Braun erledigte Stelle übertragen wurde. Derselbe trat sein Amt zu Mihaeli v. J. an.

Da die IV. Klasse in zwei Abtheilungen in allen Unterrichtsgegenständen getheilt werden sollte, so wurde eine neue Lehrer-Stelle creirt. Zu dieser ist der evangelische Prediger zu Hinzendorf in Schlessien, der schon früher als Lehrer bei dem Gymnasio zu Lissa angestellt gewesen, Herr Moński, berufen und arbeitet seit Januar d. J. an unserer Anstalt.

Die, nach dem Lehrer Popliński, welcher 1830 in die Stelle des vom Gymnasio abgegangenen Lehrers der polnischen Sprache und Litteratur Herrn Królikowski gerückt war, bis jetzt unbesezte Stelle, erhielt der Schulamts-Kandidat zu Bonn, Dr. Łożyński, dessen Ankunft in diesen Tagen erfolgt.

Aus den disponibeln Ueberschüssen der Gymnasial-Kasse von 1830, sind 310 Rthlr., und aus dem von 1831, 270 Rthlr. als Gratifikation unter die Lehrer und Kassen-Beamten des Gymnasii vertheilt worden. Außerdem sind mehrere Lehrer für die Uebnahme von mehr Stunden, als ihnen gesetzlich zustam, ansehnlich remunerirt worden.

Auch sind von Sr. Majestät dem Könige auf den Antrag des Königl. Provinzial-Schul-Kollegiums, die Gehalte mehrerer Lehrer bedeutend erhöht worden.

Na miejsce iego powołany dotychczasowy Professor przy Gimnazyum Berlińskim Pan Wendt był dnia 10. Kwietnia r. b. przez Radzcę Konsystorskiego Pana Dr. Jacob na urząd Dyrektora studiów installowany. Tę uroczystość, przy której wszyscy nauczyciele i uczniowie byli, uświetnił swą przytomnością Naczelny Prezydent JWny Flottwell.

Miejsce wakujące Nauczyciela religii katolickiej było tymczasowo WJX. Wroblewskiemu, Kanonikowi przy kościele Maryi Magdaleny i Proboszczowi powierzonym.

Podług Reskryptu z dnia 9. Czerwca zezwoliło Dostoyne Ministeryum na wniosek tutejszj Rady szkolnej, iż Kandydat, Pedag. Pan Nepilly z Wrocławia na miejsce po Nauczycielu Braun zawakowane wezwany został. Tenże zaczął urzędowanie swe od Ś. Michała r. p.

Z przyczyny podzielenia klasy 4tej na dwa oddziały utworzone nowe miejsce, nauczycielskie. Na to powołany Wny Moński, X. ewangelicki z Hinzendorf w niższym Szląsku, były Nauczyciel przy Gimnazyum w Lesznie, pracuje od Nowego roku przy naszym Instytucie.

Miejsce po Nauczyciela Poplińskim, który w r. 1830., po wyściu Prof. Krolikowskiego, katedrę języka polskiego i liter. polsk. objął, dopóty nieobsadzone, dostał Pan Dr. Łożyński, Kandydat Pedag. z Bonn. Jego przybycie wkrótce spodziewane.

Z oszczędności kassy gimnazjalnej z roku 1830. przeznaczono 310 talar., a z tychże z roku 1831. 270 talar. na gratyfikacye dla Nauczycieli i urzędników kassy gimnazjalnej. Oprócz tego wynagrodzono należycie wielu nauczycieli za dawanie więcj godzin, niż obowiązani byli.

Najiaśniejszy Pan raczył także na wniosek tutejszj Rady szkołać pensye wielu nauczycielom znacznie powiększyć.

In Folge des Rescripts vom 14. März d. J. haben vier fähige und unbemittelte Schüler aus den obern Klassen, jeder eine Unterstützung von 18 Rtl. erhalten.

Stösownie do Reskryptu z dnia 14. Marca r. b. otrzymało 4ch uczniów zdatnych i ubogich z klas wyższych wsparcie, każdy po 18 talarów.

C.

Statistische Uebersicht.

- 1) Die Gesamtzahl der Schüler betrug in diesem Schuljahre 444, worunter 113 Neuaufgenommene.
- 2) Vom Schulgelde waren über 90 Schüler befreit.
- 3) Abgegangen sind im Laufe dieses Jahres 61 Schüler. Durch den Tod verlor die Anstalt zwei hoffnungsvolle Schüler. Haben das Consilium abeundi erhalten 3. Gehen zur Universität nach Ablegung des Maturitäts-Examens 3 Schüler ab; sind aus VIIa ohne das Examen maturitatis abgegangen 9 Schüler. Summa der Abgegangenen 61.
- 4) Sind jetzt am Schlusse des Schuljahres 383 Schüler.

Die statistische Tabelle sub Nro. III. weist hierüber das Nähere aus.

Die zur Universität nach vorher gemachtem gesetzlichen Abiturienten-Examen, in dem Zeitraume von Ostern 1831 bis Michaeli 1832 Abgegangenen, sind folgende:

I. zu Ostern 1831:

- 1) Carl Leonhard Velthusen aus Warschau, 19 Jahr alt, 5 Jahre auf dem Gymnasium, 2 Jahre in Sexta, erhielt Nr. I., studirt Jura in Breslau.

C.

Wykaz statystyczny.

- 1) Liczba ogólna uczniów wynosiła w tym roku 444, pomiędzy któremi było 113 nowo wpi-sanych.
- 2) Od opłaty szkolnej było przeszło 90 uczniów uwolnionych.
- 3) Opuściło szkoły w ciągu roku tego 61. Śmierć pozbawiła Instytut nasz dwóch uczniów pełnych nadziei. Otrzymało Consilium abeundi 3. Odchodzi na Uniwersytet po złożeniu egzaminu dojrzałości 3; wyszło zaś z 6tej klasy bez złożenia egzaminu dojrzałości 9. Liczba ogólna wyszłych ze szkół 61.
- 4) Jest jeszcze uczniów na końcu roku szkolnego 383.

Tablica statyst. pód Nro. 3. wykazuje liczbę uczniów dokładniej.

Uczniowie, którzy w przeciągu czasu od Wielkiej Nocy 1831. aż do Ś. Michała 1832. egzamin dojrzałości złożywszy, udali się lub udają się na Uniwersytet, są następujący:

I. Złożył na WVNoc 1831.:

- 1) Karól Leonhard Velthusen rodem z Warszawy, mający lat 19, był w Gimnazjum przez lat 5, w klasie 6tej dwa lata; otrzymał zaświad. pód Nr. I., uczy się prawa na Akademii w Wrocławiu.

II. Im August 1831:

- 1) Ewald König aus Birnbaum, 19 Jahre alt, 5 Jahre auf dem Gymnasium, 2 Jahre in Sexta, erhielt Nro. I., studirt Philologie in Breslau.
- 2) Theodor Hoyer aus Heilsberg in Ostpreußen, 18 Jahre alt, 7 Jahre auf dem Gymnasium, in Sexta 2 Jahre, erhielt Nro. I., studirt Jura in Königsberg.
- 3) Ludwig Lewek aus Posen, 16½ Jahr alt, 6 Jahre auf dem Gymnasium, 2 Jahre in Sexta, erhielt Nro. I., studirt Philol. in Berlin.
- 4) Alexander Tittler aus Posen, 19 Jahre alt, 5½ Jahr auf dem Gymnasium, 2 Jahre in Sexta, erhielt Nro. I., studirt Philologie in Breslau.
- 5) Emmanuel Munk aus Posen, 22 Jahre alt, 4 Jahre auf dem Gymnasium, 2 Jahre in Sexta, erhielt Nr. II., studirt Medizin in Berlin.
- 6) Samuel Hantke aus Posen, 21 Jahre alt, 7 Jahre auf dem Gymnasium, 2 Jahre in Sexta, erhielt Nro. II., studirt Medizin in Berlin.
- 7) Fried. Wilhelm Proß aus Anspach, 18 Jahre alt, 7 Jahre auf dem Gymnasium, 2 Jahre in Sexta, erhielt Nro. II., und studirt Medizin in Berlin.
- 8) Kajetan von Buchowski aus Posen, 19 Jahre alt, 5 Jahre auf dem Gymnasium, 2 Jahre in Sexta, erhielt Nro. II., studirt Jura in Breslau.
- 9) Philipp Beschorner aus Posen, 21 Jahr alt, 8 Jahre auf dem Gymnasium, 2 Jahre in Sexta, erhielt Nr. II., studirt Jura in Berlin.
- 10) Joseph Wolff Falk aus Posen, 20 Jahr alt, 8 Jahre auf dem Gymnasium, 2 Jahre in Sexta, erhielt Nr. II., studirt Jura in Berlin.

II. Zložyli popiš w Sierpniu 1831.:

- 1) Ewald König z Babimostu, wiek 19 lat, w Gimnaz. 5 l., w 6tęy klassie 2 l.; otrzymał Nr. I., uczy się Filologii w Wroclawiu.
- 2) Teodor Hoyer z Heilsberga Wschodnich Pruss, wiek 18 lat, w Gimn. 7 l., w klassie 6. 2 l.; otrzymał Nr. I., uczy się prawa na Akademii w Królewcu.
- 3) Ludwik Lewek z Poznania, wiek 16½ lat, w Gimn. 6 l., w klassie 6tęy 2 l.; otrzymał Nr. I., uczy się Filolog. w Berlinie.
- 4) Alexander Tittler z Poznania, wiek 19 lat, w Gimn. 5½ l., w klassie 6tęy 2 l.; otrzymał Nr. I., uczy się Filolog. w Wroclawiu.
- 5) Emmanuel Munk z Poznania, wiek 22 lat, w Gimnaz. 4 l., w klassie 6tęy 2 l.; otrzymał Nr. II., uczy się sztuki lekarskiej w Berlinie.
- 6) Samuel Hantke z Poznania, wiek 21 lat, w Gimnaz. 7 l., w klassie 6tęy 2 lata, otrzymał Nr. II., uczy się w Berlinie sztuki lekarskiej.
- 7) Fr. Wilh. Protz z Anspach, wiek 18 lat, w Gimnaz. 7 l., w klassie 6tęy 2 l.; otrzymał Nr. II., uczy się w Berlinie sztuki lekarskiej.
- 8) Kajetan Buchowski z Poznania, wiek 19 lat, w Gimn. 5 l., w klassie 6tęy 2 l., otrzymał Nr. II., uczy się prawa w Wroclawiu.
- 9) Filip Beschorner z Poznania, wiek 19 lat, w Gimn. 8 l., w klassie 6tęy 2 l.; otrzymał Nr. II., uczy się prawa w Berlinie.
- 10) Jozef Wolf Falk z Poznania, wiek 20 lat, w Gimn. 8 l., w klassie 6tęy 2 l., otrzymał Nr. II., uczy się prawa w Berlinie.

- 11) Albert Dettinger aus Raasdorf im Großherzogthum Posen, 22 Jahre alt, 4 Jahre auf dem Gymnasium, 2 Jahre in Sexta, erhielt Nr. II., studirt Medizin in Berlin.
- 12) Fried. Alexander Schlecht aus Dobornik, 22 Jahre alt, 6 Jahre auf dem Gymnasium, 1 Jahr in Sexta, erhielt Nro. III., studirt Medicin in Breslau.

III. Gehen zu Michaeli d. J. ab:

- 1) Carl Ryll aus Posen, 18½ Jahr alt, 9 Jahre auf dem Gymnasium, 2 Jahre in Sexta, erhält Nr. I., und wird in Breslau Jura studiren.
- 2) Felix Kaliski aus Powitz im Großherzogthum Posen, 20 Jahre alt, 5 Jahre auf dem Gymnasium, 2 Jahre in Sexta, erhält Nro. I., und wird in Berlin Philologie studiren.
- 3) Stanislaus Lutomirski aus Posen, 20 Jahre alt, 9 Jahre auf dem Gymnasium, 2 Jahre in Sexta, erhält Nro. II., und wird in Berlin Medicin studiren.

- 11) Albert Oettinger z Rakoniewic w W. Xięstwie Poznańskim, wiek 22 lat, w Gimn. 4 l., w 6tęj klasie 2 l.; otrzymał Nr. II., uczy się sztuki lekarskiej w Berlinie.
- 12) Frid. Alexander Schlecht z Obornik, wiek 22 lat, w Gimn. 6 l., rok ieden w klasie 6tęj; otrzymał Nr. III., uczy się sztuki lekarskiej w Wroclawiu.

III. Odchodzą na S. Michał r. b.:

- 1) Karól Ryll z Poznania, mający lat 18½, był przez 9 lat w Gimn., w klasie 6tęj przez 2 l.; otrzymał Nr. I. i udaie się na Uniw. do Wroclawia końcem słuchania praw.
- 2) Felix Kaliski z Powidza W. X. Poznańsk., wiek 20 lat, w Gimn. 5 l., w klasie 6tęj 2 l.; otrzymał Nr. I. i poświęcając się stanowi nauczycielskiemu, udaie się do Berlina.
- 3) Stanisław Lutomirski z Poznania, ma 20 lat, był w Gimn. przez 9 l., w klasie 6tęj 2 l.; otrzymał Nr. II., udaie się do Berlina na słuchanie nauk lekarskich.

II.

Allgemeiner Lehrplan. — Plan nauk ogólny.

Unterrichts-Gegenstände.		Stundenzahl in jeder Klasse. Liczba godzin w każdéj klasie.										
		VI.	V.	IV.	IV.	III.	III.	II.	II.	I.	I.	Summa.
		Klas. le. kla- sa.		polnisch polsk.	deutsch niem.	polnisch polsk.	deutsch niem.	polnisch polsk.	deutsch niem.	polnisch polsk.	deutsch niem.	
Przedmioty nauk.												
Lateinisch.	Jezyk łaciński.	8	8	9	9	7	7	9	9	9	9	84
Griechisch.	= greeki.	6	6	6	6	5	5	—	—	—	—	34
Hebräisch.	= hebreyski.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6
Polnisch.	= polski.	3	3	—	3	3	5	3	7	2	7	36
Deutsch.	= niemiecki.	3	3	3	3	5	3	7	3	7	2	36
Französisch.	= francuski.	2	2	—	2	—	2	2	2	2	2	18
Kathol. Relig.-Unterricht.	Religia katolicka.	2	—	2	—	—	—	2	—	2	—	8
Evangel. Relig.-Unterricht.	Religia Ewangel.	—	2	—	—	—	2	—	2	—	—	6
Philosophie.	Filozofia.	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Mathematisf.	Matematyka.	3	4	4	4	4	4	3	3	3	3	31
Physik.	Fizyka.	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	4
Naturgesch.	Hist. naturalna.	—	—	—	1	1	1	2	2	2	2	14
Geschichte.	Historia.	2	2	—	2	1	1	1	1	1	1	12
Geographie.	Jeografia.	—	—	—	—	2	2	2	2	2	2	12
Zeichnen.	Rysunki.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8
Gefangunterr.	Spiewanie.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12
Kalligraphie.	Kalligrafia.	—	—	—	—	—	—	1	1	2	2	6
Summa		32	32	15	32	30	32	32	32	32	30	325

Anmerkung. Bei dem Evangel. Relig.-Unterrichte wurden je zwei Klassen combinirt, beim katholischen fand dieß nur bei den 4 obersten Statt, die zwei untersten waren getrennt.

In der Naturgeschichte war die I. Klasse deutscher Abtheilung mit der II. Klasse deutscher Abtheilung combinirt.

Die Quartaner beider Abtheilungen waren im polnischen Unterrichte getrennt Im Deutschen waren die Quintaner mit den Quartanern deutscher Abkunft vereinigt.

Uwaga Na lekcyje w religii ewangelickiej schodzili się uczniowie z dwóch klass; na lekcyi religii katolickiej łączone były tylko wyższe klasy, niższe dwie brały lekcyje w religii oddzielnie.

W historii naturalnej złączona była klasa 1sza oddziału niemieckiego z klasą 2gą tegoż oddziału.

Uczniowie klasy 4tej obydwóch oddziałów mieli lekcyje w polskim języku oddzielnie. — Na lekcyje języka niemieckiego schodzili się uczniowie rodu niem. z kl. 5tej z uczniami niem. kl. 4tej.

D.

Stand des Lehrapparats.

a) Außer der jährlich zur Vermehrung der Bibliothek bestimmten etatsmäßigen Summe von 165 Rthlr., wurden auf den Antrag des Königl. Provinzial-Schul-Kollegii vom Hohen Ministerio aus den Ueberschüssen der Gymnasial-Kasse vom Jahre 1830, 90 Rthlr., und aus denen vom Jahre 1831, 364 Rthlr. 10 sgr., im Ganzen 454 Rthlr. 10 sgr. außerordentlich bewilligt.

An Geschenken hat die Bibliothek erhalten:

- 1) Vom Königl. Hohen Ministerio: 1. Kurze Nachricht von dem jetzigen Zustande des Gymnasiums zu Neu-Stettin, verfaßt vom Dir. Kaulfuß. 2. 1 Ex. des V. B. der Geschichte der Staatsveränderungen in Frankreich. 3. 1 Ex. des Leitfadens in der Elementar-Mathematik von Spiller. 4. Schöll's Geschichte der griechischen Litter. 3 B. 5. VI. und VII. Band des encyclop. Wörterbuches der medicinischen Wissenschaften. 6. 1 Ex. der vom Schulrath Falbe zur 2ten Säcularfeier des Gymn. zu Stargard herausgegebenen Geschichte desselben. 7. 8 Ex. des Schmiederschen Schul-Atlas, an arme und fleißige Schüler zu vertheilen. 8. 1 Ex. von den nachbenannten Schriften des Prof. Bernd in Bonn, als: a. die deutsche Sprache im Großherzogthum Posen; b. die Verwandtschaft der germanischen und slavischen Sprachen; c. Litteratur der Heraldik. 9. 1 Ex. Handbuch der ökonom. Liter. von Weber.
- 2) Von dem Bibliothekar Hrn. Lukaszewicz, 1 Ex. Geschichte der Reformation im jetzigen Großherzogthum Posen.
- 3) Die zum Ankauf von Landcharten, Zeichnungen und Vorlegeblättern bestimmten 45 Rthlr. jährlich, so wie die zur Vermehrung des physikalischen Museums festgesetzten 50 Rthlr. sind nach dem Bedürfnisse der Anstalt verwendet worden. Außerordentlich sind noch vom Hohen Ministerio

D.

Stan apparatusz szkolnego.

a) Oprócz summy 165 Tal. rocznie etatem przeznaczony na pomnozenie biblioteki, raczylo Dostoyne Ministeryum na wniosek tuteyszey Rady szkolney, z oszczednosci kassy gimnazyalney z roku 1830., 90 Tal., a z superaty z roku 1831. 364 Tal. i 10 sgr., ogółem: 454 Tal. 10 sgr. nadzwyczajnie wyznaczyc.

W podarunku otrzymała biblioteka:

- 1) od Królewskie Ministeryum: 1. Krótka wiadomość o stanie terażniejszvm Gimnazyum w Now. Szczecinie przez Rekt. Kaulfuss. 2. Tom 5ty historyi zaszylych zmian polityczn. we Francyi. 3. Matematyka elementarna przez Spiller. 4. Historia literatury greckiey przez Schoela. 5. VI—VII, tom słownika Encyklopedyi nauk lekarskich. 6. Historia Gimnazyum Stargardskiego z okazji obchodzenia powtórnego jubileuszu przez Radzcę szkolnego Falbe. 7. W 8. exempl. Atlas szkolny przez Schmieder dla rozdania pomiędzy uczniów ubogich lecz pilnych. 8. Następujące książki wydane przez Professora Bernd w-Bonie, iako to: a. o Języku niemieckim w W. X. Poznanskim; b. Spowinowacenie języków niem. i slawiańskich; c. Literatura Heraldyki. 9. Książka doręczna Literatury ekonom. przez Weber.
- 2) Od W. Lukaszewica Bibliotekarza, Historia Reformacyi w teraz. W. X. Poznanskim.
- 3) Przeznaczona na zakupienie map, wzorów do rysunków i kalligraphi summa 45 Tal., tudzież na pomnozenie gabinetu fizykalnego w summie 50 Tal., wydana została podług potrzeby Instytutu. Nadzwyczajnie przeznaczylo ieszcze Dostoyne Ministeryum, na wniosek tuteyszey

auf Antrag des Königl. Prov.-Schul-Kollegii zum Ankaufe einer Insekten-Sammlung, nebst einigen naturhistor. Werken, von der Wittwe des verst. Regierungs-Journalisten Weidler, 39 Rthlr. 5 sgr. 8 pf., und eben so zum Ankauf von Gyps-Abdrücken 22 Rthlr., und zu hölzernen Figuren für den Zeichen-Unterricht 85 Rthlr. 10 sgr., bewilligt worden.

4) Das Gymnasium hat sich abermals eines neuen Beweises wohlwollender Theilnahme zu erfreuen gehabt, indem ihm, wie 1830 von den Herren Grafen Nikolaus und Severin von Mielzynski, so in diesem Jahre von dem Herrn Landschafts-Direktor von Grabowski auf Welna eine bedeutende Sammlung von Mineralien, nebst den dazu gehörigen Schränken, geschenkt worden ist.

5) Der jetzt verstorbene Präses Hyacinth v. Zakrzewski hat, kurz vor seinem Hinscheiden, der Anstalt eine Sammlung von Denkmünzen und Geldstücken — zusammen 95, worunter einige große, stark vergoldete Ex., die meisten aber in Silber — geschenkt.

Für alle oben genannten Geschenke stattet das Gymnasium den hohen Behörden und den andern namhaft gemachten Wohlthätern den ehrerbietigsten und lebhaftesten Dank ab.

6) Zur Schüler-Lese-Bibliothek sind in diesem Jahre 1831, 68 Rthlr. eingegangen und ausgegeben worden. Dieser Bibliothek hat ein Ungekannter 1 Ex. — Beschreibung von Krakau — zum Geschenke gemacht.

7) Zur Unterstützung ärmerer Schüler befinden sich bei dem Gymnasio 4 Stiftungen von adlichen Familien und 1 von bürgerlicher, worin 21 Schüler unterhalten werden.

8) Von den Zinsen des zur Unterstützung armer und würdiger Schüler des hiesigen Gymnasiums ausgelegten Kapitals von 1500 Rthlr. im Betrage von 75 Rthlr. sind zum Ankaufe von Schulbüchern 58 Rthlr. 10 sgr. und zu baarer Geldunterstützung 16 Rthlr. 20 sgr. verwendet worden.

Rady szkólnéy, na kupienie zbioru owadu i niektórych książek historyi naturalnéy od wdowy P. Weidler 39 Tal. 5 sgr. i 8 fen.; również na kupienie ciał z gipsu odlanych 22 Tal., iako na rozmaite figury z drzewa, do lekcyi rysunków, 35 Tal. i 10 sgr.

4) Również iak w roku 1830. od JW. Hrabioów Mikołaja i Seweryna Mielżyńskich, tak i w tym roku doznało Gimnazjum łaskawych względów od W. Grabowskiego z Welny, Dyrektora kredytu ziemstwa, który znaczny zbiór minerałów wraz z szafami Instytutowi naszemu darować raczył.

5) Ś. p. Hyacin Zakrzewski, Prezes, przesłał w krótcie przed swym zgonem w podarunku dla Gimnazjum 95 sztuk medalów i starych pieniędzy, pomiędzy któremi znajdują się wiele połączanych a po większej części srebrnych.

Za wszystkie wyżéy wyszczególnione upominki składamy imieniem Gimnazjum tak Dostojnym Władzom, iako i pojedynczym dobroczyńcóm nawiązaniszé i nayserdercznieysze dzięki.

6) Do biblioteki uczniów wpłynęło w roku 1831, 68 Tal. i tc wydane zostały. Nadesłał także pewien bezimienny dla téy bibliot. w podarunku — Opis Krakowa.

7) Dla wsparcia ubogich uczniów, znajdują się przy Gimnazjum 4 fundusze szlacheckie i jeden mieyski, na których się do 21 uczniów mieści.

8) Ww prowizyi od kapitału 1500 Tal. przeznaczonego na wspierania ubogich lecz zdatnych uczniów tuteyszego Gymnazjum, wpłynęło za rok 1831 Tal. 75, z tych wydało się na książki szkolne Tal. 58 i sgr. 10, a rozdało się w gotowiznie pomiędzy uczniów 16 Tal. i 20 sgr.

E.

Ordnung der Prüfung und Redeübung.

Donnerstag den 4ten Oktober
Vormittags um 8 Uhr.

Die Prüfung wird mit der Hymne: „Vater auf zehntausend Weisen &c. und, „Alles was Odem hat, lobe den Herrn“, von Müller, von den Singklassen, unter Leitung des Lehrers Scigalski vorgetragen, eröffnet.

Geprüft wird darauf:

Von 8 — 9½ die I. Klasse poln. Coetus,
= 9½ — 11 = I. = deutsch. =
= 11 — 12½ = II. = poln. =
= 12½ — 2 = II. = deutsch. =

Freitag den 5ten Oktober.
Vormittag.

Von 8 — 9½ die III. Klasse deutsch. Coetus,
= 9½ — 11 = III. = poln. =
= 11 — 12½ = IV. =
= 12½ — 2 = V. =

Sonnabend den 6ten Oktober.
Vormittag.

Von 8 — 10 die VI. Klasse.

Am Ende der Prüfung einer jeden Klasse werden in polnischer, deutscher und französischer Sprache Deklamations-Übungen angestellt.

Von 10 — 11 werden die 3 Singklassen vortragen:

- 1) Chor mit Solo: „Göttin mit der Fichte Lispeln,“ comp. von Schuster.
- 2) Hirtenlied: „Nieszczęśliwe nasze Pany,“ comp. von Scigalski.
- 3) Chor mit Solo: „Göttin unsere Lieder flammen,“ von Schuster.
- 4) Morgenlied: „Kiedy ranne wstaie zorze,“ von Scigalski.
- 5) Chor mit Solo; „Von der letzten kleinsten Erde,“ von Schuster.

Um 11 Uhr werden die Prämien ausgetheilt und die diesjährigen Versehungen vorgelesen.

Hierauf hält der Abiturient Carl Ryll eine Rede über das Thema:

„De laudibus Historiae“

E.

Porządek popisu i mów.

We Czwartek dnia 4. Października
zrana o god. 8.

Przy otwarciu popisu śpiewać będą uczniowie pod przewodnictwem Nauczyciela Scigalskiego hymn do Boga.

Początek odbywać będzie examen:

Od 8miej do 9½ kl. Iwsza oddz. pols.
= 9½ — 11 — Iwsza — niem.
= 11 — 12½ — IIga — pols.
= 12½ — 2 — IIga — niem.

W Piątek dnia 5. Października
zrana:

Od 8miej do 9½ kl. IIIcia oddz. niem.
= 9½ — 11 — IIIcia — pols.
= 11 — 12½ — IVta.
= 12½ — 2 — Vta.

W Sobotę dnia 6. Paźdz.
zrana:

Od 8miej do 10 kl. VIta.

Po ukończonym popisie każdy kl., deklamować będą uczniowie w polskim, niemieckim i francuskim języku.

Od 10. — 11. śpiewać będą uczniowie 3. kl. jako to:

O god. 11. rozdada się nagrody i przeczytaią tegoroczne promocyje.

Początek będzie miał mowę udający się na uniwersytet Karol Ryll

und nimmt im Namen der Abgehenden von der Schule Abschied, worauf der Sextaner Otto Suttinger im Namen der Zurückbleibenden in deutscher Sprache antwortet.

Zuletzt werden den Abiturienten nach einer kurzen Anrede von dem Dir. Stoc, die Entlassungs-Zeugnisse eingehändigt.

i pożegna w imieniu odchodzących szkoły; na co mu uczeń kl. VI-téy Otto Suttinger, imieniem pozostających, w języku niemieckim odpowie.

Po krótkiéy do udających się na uniwersytet przemowie, wręczy im Dyr. Stoc zaświadczenia dojrzałości.

Am 8., 9. und 10ten Oktober, jedesmal Vormittags von 8 und Nachmittags von 2 Uhr an, werden die neuaufzunehmenden Schüler im Lokale des Gymnasiums geprüft.

Der neue Lehrkursus wird am 13ten Oktbr. um 10 Uhr mit einem feierlichen Gottesdienste in der hiesigen katholischen Pfarrkirche für den katholischen Theil der Schüler eröffnet; für den evangelischen Theil hält der Religionslehrer Oberl. Moński zu derselben Zeit einen Vortrag in dem Examinationsaale.

Am 15. Oktober um 8 Uhr beginnt der Unterricht und erfolgt die Einführung der in höhere Klassen versetzten und neu aufgenommenen Schüler.

Dnia 8. 9. i 10. Październ., codzień od godz. 8. przed południem, a od 2giéy po południu, odbywać się będzie w Gimnazjum examen z nowo przybywającemi do szkół.

Bieg nowy nauk rozpocznie się dn. 13. Paźdz. o godz. 10. przy uroczystém nabożeństwie w tu-teyszym kościele farnym, dla uczniów religii katolickiéy; uczniowie zaś wyznania ewangelickiego, udadzą się w tym samym czasie na salę popisów, gdzie Nauczyciel religii P. Moński, mieć będzie kazanie.

Piętnastego Paźdz. zaczną się lekcye i wprowadzą się do klass uczniowie promowowani i nowo przyięci.

